BISERICA

MITROPOL. UNGR.-VL.

MITROPOL. MOLD. SUC.

ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

Prim. IOSIF loc. I. Ploeştenu

Ep. R. N.-S. GENADIE loc. D. Craiov.

Ep. Buz. INOK. loc. Val. Rom.

Ep. Arg. GENAD. loc. G. Piteştenu

IOSIF loc. D. Botoşen.

Ep. R. MELCHIS. loc. I. Bacăon

Ep. H. SILVESTRU loc. C. Bârlădenu

Ep. D. jos PART. loc. G. Găleţenu

REV. PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

ANUL al XI-lea

No. 2.

MAIŬ.

BUCUREŞTĬ
TIPOGRAFIA CĂRŢILOR BISERICESCĬ
34. Str. Principatele-Unite, 34.
1887.

Meditată după Zamfir Ionescu

de M. I. Călinescu.

SANȚIREA MITROPOLIEI MOLDAVIEI

In ḑilele Maiestăţiĭ Sale Carol I, Regele Românieĭ, și a Maiestățeĭ soțieĭ Sale Elisabeta Regina, iubită României, fiind Primat Românieĭ D. D. Iosif Gheorghian, sub Archipăstoria Mitropolitului Moldoveĭ, D. D. Iosif Naniescu, s'a sevêrșit la Iașĭ Sânțirea Mareţului templu Metropolitan în 23 Aprilie 1887.

Acésta frumósa și maĭestósă Biserică, reședința metropolitana, a fost începută de neuitatul și mult meritosul Mitropolit al Moldavieĭ, Veniamin Costache, încă din 1833, *în ḑiua de Lunĭ, luna Iulie 3*. Temelia acesteia a fost pusă de atunci pe locul unde a fost mai înainte alta Biserica metropolitară cu patronul: „Intîmpinarea Domnului (Stratenia)" zidita de Anastasia, Dómna lui Duca Vodă. Dar și acésta, Stratenia, érașĭ a fost radicata de Anastasia Dómna pe locul unde exista o alta Biserică, numită Biserica Alba, cu patronul: „Nașterea St. Ioan Botezătorul", și care, dupre cum ḑice documentul luĭ Ru-

set Vodă și tradiția poporană, se susține a fi fost zidită de Ștefan cel Bătrân, saŭ Ștefan cel Mare, Eroul Eroilor Românilor.

Acéstă Biserică, mult iubită sufletuluĭ celuĭ mare al Mitropolituluĭ Veniamin Costache, zidită cu multe și marĭ cheltuelĭ, la care s'aŭ afectat atuncĭ nu numaĭ veniturile tóte ale moșiilor Sânteĭ Mitropoliĭ, dar încă și cu ajutor bănesc de pe la Episcopiile și Monastirile pămênteștĭ și cu contribuțiĭ de transporturĭ ale cleruluĭ Eparchieĭ Mitropolieĭ, în fine în anul 1839, dupre cum atestă înscripția găsită pe acoperămêntul turnuluĭ de la colțul din partea dréptă despre strada Mare, s'a terminat. Nu maĭ era de cât a se așeḑa ornamentele în interiorul eĭ și care eraŭ deja transportate în țară. Pentru că atât ornamentele, cum și obiectele de sculptură și icónele, aŭ fost lucrate afară din țară. Din nenorocire și spre întristarea sufletuluĭ mareț al Mitropolituluĭ Veniamin, tocmaĭ când era momentul să pronunță acel cuvênt sânt: *Acum slobodeşte pre servul teu, Stapâne, dupre cuvêntul teu în pace,* din causa neproporțiuneĭ cladireĭ fiind prea larga și dar cupola saŭ bolta prea grea, saŭ, dupre cum susțin uniĭ, din causa că în turnurile de la vale s'aŭ așeḑat tóte clopotele, ce sunt de o marime colosala, și care ar fi contribuit la formarea uneĭ crapaturĭ la mijlocul corpuluĭ Bisericeĭ pe ambele părțĭ ale edificiuluĭ, bolta a caḑut și dar desevêrșita sa terminare și sânțire n'a putut avea nicĭ o data loc. In zadar s'a încercat neobositul Mitropolit Veniamin a repara dauna și a forma o alta bolta de lemn. Cu tóte sforțările ce șĭ-a dat, n'a pu-

tut reuși. Mitropolitul Veniamin demisionând din scaun la 1842, s'a retras cu sufletul sdrobit, că n'a putut vedea cu ochiĭ sĕĭ terminată Biserica Sa Mitropolitană. Dupre cum ni s'a spus de oamenĭ bătrânĭ, adesea Mitropolitul Veniamin ofta și plângea de câte orĭ îșĭ arunca privirile asupra colosaleĭ Bisericĭ, dar care nu-ĭ maĭ presenta inimeĭ sale de cât o vasta ruina! Móre Mitropolitul Veniamin cu sufletul străpuns de durere, că nu lasă némuluĭ seŭ și o Biserică, rivală Sânteĭ Sofiĭ, dupre cum a lasat clerulul șcóla sa, Seminariul Veniamin, iar națiuneĭ zelul ardent de iubire de patrie și model de patriot în persóna sa!

De atuncĭ a trebuit să trécă preste patru deceniĭ și sa supórte cladirea tóte vijeliile timpurilor, fortunĭ, vênturĭ, torente și pĭoĭ, crivățul și arșița, și de abĭa în 1880, sub ocărmuirea bravuluĭ și iubituluĭ nostru Rege Carol I și sub Guvernul ómenilor liberalĭ naționalí, cariĭ sunt pătrunșĭ de simțul religios strămoșesc și de demnitatea națională, s'aŭ decis, cu aprobarea Corpurilor legiuitóre, spre onórea Românieĭ, în loc de desființarea eĭ, dupre cum pretindeaŭ uniĭ, ca amenințătóre siguranțeĭ publice, reedificarea eĭ cu cheltuéla țĕreĭ. A fost norocit Inalt Prea Sânția Sa, actualul Mitropolit al Moldoveĭ D. D. Iosif Naniescu a îndulci suferințele morale ale reposatuluĭ meritos Mitropolit Veniamin, însistând și observând și inspectând ḑi și nópte neobosit, timp de 8 anĭ aprópe, reconstruirea acestuĭ falnic monument religios și național. Mult a contribuit la îngrijirea soliditățeĭ și lucrăreĭ eĭ artistice, atât la exteriorul eĭ, dar maĭ

ales în interior, și Comisiunea însărcinată cu desĕvêrşirea acesteĭ importante lucrărĭ, compusă din onorabiliĭ cetățenĭ: D-niĭ Pastia, Drosu și Colonelul Langa, asociațĭ pe lângă Inalt Prea Sânțitul Mitropolit al Moldoveĭ.

Ca arhitect al lucrăreĭ de restaurare a fost respectabilul D. Alexandru Orescu; ĭar ca pictor Domnul Tătarescu.

După multe și anevoĭóse lucrărĭ, după sacrificiĭ băneștĭ destul de marĭ din partea țĕreĭ, astădĭ ne putem fali, că posedam un monument național religios, unic în țară, în ceia ce privește mareția, imposanța și arta interióra, cacĭ în exterior s'a menținut forma veche.

Mult interes personal a pus spre desĕvêrșirea acesteĭ opere și Maĭestatea Sa Regele iubit al Românilor Carol I, și pentru a-și arata înca și maĭ pipait devotamentul seŭ pentru monumentele stramoșeștĭ religióse și naționale, însușĭ a bine-voit a contribui cu baniĭ seĭ propriĭ de a face tóte ferestrele colorate ale Bisericeĭ Mitropolitane, ce sunt unicile în țara până acum și ca artă și ca frumusețe și ca cost; pentru care cu drept cuvênt este enumerat, spre mândria națională, între ctitoriĭ acesteĭ reședințĭ Mitropolitane, dupre datina strămoșască. Tótă ornamentarea interióra cu obiectele trebuitóre este făcută la Paris, și sunt de o artă și un gust neîntrecut încă în Bisericile nóstre, esceptând sântele vase, ce sunt lucrate în Bucureștĭ, Capitala țĕreĭ și care nu lasă nimica de dorit.

Unul din clopote chiar, cel al doilea, a fost turnat a doua óra în Bucureștĭ și cu care s'a reușit pe deplin, spre fericirea nóstră.

Anunțându-se încă de timpuriŭ sevêrșirea eĭ pentru primăvara anuluĭ acestuia, Inaltul Guvern a luat tóte mesurile cuviincióse de a se celebra sânțirea acestui templu cu tótă pompa și imposanța reclamata și demnă de poporul românesc! Vor trece multe secule și acest st. monument religios prin ecoul sonor al clopotelor sale, prin imposanța sa măréță și falnică, va tot spune generațiilor viitóre, că sentimentul religios al poporuluĭ românesc merge crescênd, ca prin urmare viitorul sĕŭ este garant pentru cuvêntul ca-și respectă monumentele religióse și naționale, ca-șĭ cultiva simțul ereditat strămoșesc de a identifica viața națională cu cea religiósa! Urmând urmelor trase de marile inimĭ românești, de eroiĭ și apăratoriĭ némuluĭ nostru și Maiestatea Sa Regele nostru Carol I, în mânile căruia Providența a depus destinele nóstre naționale, cu multă mângăere sufletéscă, cu bucurie și fala naționala, privim cum nu numaĭ îndémnă, dar încă contribue și încurajază restaurarea monumentelor Bisericeĭ nóstre Ortodoxă; vedem că pe lângă victoriile câștigate cu arma în mâna, prin care am obținut, ca o consecință, independența nóstră națională, pe lânga reînalțarea nóstră la Regat, vedem, ḑic, că suntem unicul popor iubit și chiar invidiat între popórele din Orient; iar acésta pentru că în tóte cestiunele marĭ naționale de existență de o jumetate de secul, noĭ am fost ceĭ întâĭ ce am arătat calea altor națiunĭ, care este de urmat. Dupre cum dar în simțul național, tot așa și în simțul religios, tot noi vom fi ceĭ ce vom da semnalul, că orĭ-ce reînviere și renascere na-

țională nu este complecta, când nu este acompaniată nemijlocit de cultivarea sentimentuluĭ religios, care-ĭ basa siguranțeĭ sociale, a moralitățeĭ publice și a fericireĭ individuale, pentru că avem în capul țereĭ un glorios și brav Rege, un curagios soldat și bun creștin.

Un popor fără de respect catre datinile strămoșeștĭ, catre religia sa este o aglomerare de individe formata din combinațiunĭ de interes, și care se pot desface ori împraștia la cel întâiŭ semnal dat, pentru ca nimic comun nu-ĭ légá. Nu se întâmpla tot așa și în popórele ce-șĭ respectă monumentele, datinile și religia strămoșasca. Acolo orĭ-ce navălitor, orĭ-ce cuceritor gasește ca resistența nestrăbătută, pepturi de fer, tóta suflarea omenésca a aceluĭ popor, pentru că preferă a cădea victorios, dar măreț, de cât a suferi jugul tiranieĭ streine ori a ingerințelor anti-naționale, saŭ distrugerea datinilor și legeĭ strămoșești. Acest adevĕr înțelegêndu-l Maĭestatea Sa Regele Românieі, dupa ce în durata Domnieі Sale, plina de gloriĭ naționale, a redicat nivelul barbațieі nóstre stramoșeștĭ, voește cu persistență acum, profitând de pace și liniște, a cultiva în némul nostru și sentimentul religios și ast-fel să asigure pentru seculĭ întregĭ existența nóstră naționala. Maі erі Argeșul a spus lumeĭ civilisate, că poporul românesc a reedificat, cu multe străduințĭ, în tótă splendórea sa Biserica luĭ Neagoe, opera de artă unică în Europa și în care astadĭ Românul resuflă cu veselie și chĭamă cu mândrie națională numele D-deuluĭ părinților luĭ!

Astadі reședința Mitropolitană a Iașuluĭ spune prin măreția și colosul sĕu trecĕtoruluĭ: „nu maĭ

sunt ce am fost, ruina mĭ-a dispărut, privirea desplăcută, ce produceam ochiuluĭ privitor, îmĭ lipsește cu totul acum; numaĭ sunt adapost ulilor, vulturilor, și paserilor sĕlbatice locaș; astăḑĭ sunt locaș al luĭ D-ḑeŭ; sunt mândra și frumósă ca o mirésă a luĭ Christos; sunt marétă, impunetóre, și demna expresiune a poporuluĭ Românesc; sunt aceea ce a voit sa fiŭ fundatorul meŭ — vrednicul Archipăstor al Românilor Veniamin Mitropolitul." In ea seculĭ nenumĕrațı Româniĭ vor radica glasurĭ de mulțămirı, cererĭ și îndurarĭ în tótă liniștea și vor aminti numele acelor ce au contribuit la desevêrșirea eı.

Mâne, poĭmâne, Sântul Nicolaĭ din Iașĭ, Biserica iubita a luĭ Stefan Cel Mare, și curând dupa acea Biserica, cap de opera de artá a luĭ Vasilie Lupu vor chıema din nou némul nostru de a serbatori reedificarea și restaurarea lor și se vor da societațeĭ româneștĭ spre a-șĭ invoca în ele Numele Sânt al Dumḑeuluı némuluĭ lor! Tóte aceste lucrarĭ religióse și naționale s'aŭ sĕvêrșit în timpul Regeluĭ Glorios pentru noĭ acum, și Mare în viitor, Carol I. Să respectam dar și să fim recunoscetorĭ Maĭestațeĭ Sale pentru nobilele sentimente și vederĭ de care este predominat și condus, când El cultiva simțul național unit cu cel religios, când El ni spune în concret că viață sociala, sigura și fericită nu póte fi afara de Religie; când El țara, némul nostru îl adumbrește sub scutul luĭ D-ḑeŭ, când, prin El, noĭ liber și liniștit traim în societate, se cuvine, trebue a-I aduce pentru acestea mulțamirĭ și a ruga cu zel pe D-ḑeŭ pentru sănătatea, liniștea și fericirea Maıestățeĭ Sale în templele chiar restaurate în epoca Regatuluĭ Seŭ.

SÂNȚIREA MITROPOLIEI

Vecernia de Mercurı séra.

După solemna primire a Suveranuluĭ nostru, conform programuluĭ oficial, la ora 4 p. m., în presența unuĭ public fórte numeros, s'a facut *Vecernia cea mare*, la care a oficiat I. P. S. S. Mitropolitul Moldoveĭ și Suceveĭ, dinpreuna cu Inaltul Cler și cu personalul Mitropolieĭ.

Acest serviciŭ s'a făcut cu tótă splendórea bisericeı ortodoxe.

Séra la ora 7 și jumătate s'a făcut priveghierea obicĭnuita la serbatorile marĭ bisericeștĭ în presența I. P. S. S. Mitropolituluı, a P. P. S. S. L. L. Episcopiĭ de Roman, Rômnic, Hușĭ, Argeșu și Dunărea de Jos, a Prea sânțiților Arhiereı Ieremia Galațanu, Valerian Rômnicénu, Dositeĭ Botașanénu, Iónichie Bacaónu, Dionisie Craiovénu. Iar Inalt Prea Sânțitul Mitr. Primat a fost representat prin P. S. Inocentie Ploeșténu, Vicarul sânteı Mitropoliĭ a Ungro-vlahieĭ.

Acest măreț serviciŭ bisericesc de nópte, a inceput cu cel al *Litieı*, și a continuat cu *Utrenia, Polieleul* și tóte cele-lalte cântarı obicĭnuite la ambele hramurĭ ale Mitropolieı, care sunt: *St. Gheorghe*, patronul armelor țereĭ Moldoveĭ, și *Intâmpinarea Domnuluı.*

Inainte de începerea serviciuluĭ, marețul templu era iluminat și de jur împrejur, înconjurat cu miı de lampioane făcute de eleviĭ scóleĭ de meseriĭ din Iașĭ și care eraŭ atêrnate de grilajul de fer, ce înconjura ograda și palatul Mitropolitan.

Sunetul marelor clopote, făcute de însușĭ marele Mitropolit Veniamin Costache, din depărtare—asemenea unor tunete din norĭ prin cari se manifestéză vocea luĭ Dumnedeŭ—anunța pe credincioșĭ că se începe sânțirea unuĭ mare edificiŭ, ce aștéptă de maĭ bine de o jumătate de secol încununarea sa.

Privirile credincioșilor ce intraŭ în launtrul acestuĭ măreț templu eraŭ lovite de uimire în fața frumuseței decorațiuneĭ artistice și a ornamentațiunei bogate, sporita încă și maĭ mult prin splendidul și fericul iluminat, prin îngereștı cântarĭ ce se audeaŭ, prin admirabilul și extraordinarul tabloŭ ce în timpul nopțeĭ, la lumina miilor de faclii și candele, manifesta întregul templu din înălțimile caruia se parea că se aude vocea A Tot Puternicului Dumnedeŭ, care chiamă pe ómenı la iubire, la frație, la libertate și dreptate, cu respectul legilor și al autoritaților divine și umane.

In acest concert dumnedeesc, concert de cugetarĭ sublime, manifestate în sufletul credinciosuluı prin o asemenea serbare ce nu se póte descrie, ci numaĭ vedea și simți, aŭ stat credincioșii transportațĭ până dupa ora 11 din nópte.

La acest serviciŭ de privighere, cași la Vecernie, aŭ luat parte și Domniĭ Ministri în fruntea cărora se vedea D-l D. Sturdza Ministrul Cultelor și al Instrucțieĭ Publice. Apoĭ și alte autoritațĭ locale. Dupa sĕvêrșirea serviciuluĭ bisericesc, lumea s'a retras așteptând cu nerabdare diua de 23 Aprilie.

Diua de 23 Aprilie.

Acéstă di memorabilă în istoria Mitropolieĭ țĕreĭ Moldoveĭ, cu patronul seŭ Sântul Marele Martir Gheorghe—înca de la Alexandru-cel-Bun și cât a fost Mitropolia în Sucéva, pâna dupá strămutarea scaunuluĭ domnesc și metropolitan în Iașĭ, a fost tot-déuna splendid sĕrbătorita, ca patronul armelor și al stégurilor luĭ Stefan-cel-Mare și al altor eroĭ din acéstă parte a Românieĭ.

In acéstă mare di s'aŭ deșteptat cetățeniĭ vechiuluĭ muncipiŭ al Iașilor în un puternic bubuit de tunurĭ,

ce anunţaŭ sosirea unuĭ mare eveniment în istoria ţĕreı. Pe la orele 7 a. m. stradele deja eraŭ înţesate de lume, ıar în acea din faţa Mitropolieĭ de abia se maĭ putea rĕsbate prin mulţimea aglomerată acolo.

In acest timp, în interiorul catedraleĭ, se făcea obicinuita sânţire a apeĭ de către Arhim. Vasian, asistat de clerul bisericeı, şi cu care apă sânta trebuia a se stropi biserica şi împrejurimile eĭ înainte de sânţire.

La ora 8 a. m. I. P. S. S. Mitropolitul Moldoveĭ şi Suceveĭ, Iosif Naniescu, vrednicul iniţiator al restaurăreĭ Curţeĭ de Argeş, pe când se afla acolo Episcop în 1872, vrednicul şi respectabilul iniţiator şi conducetor al lucrarilor de restaurare ale acesteĭ mărețe catedrale a Moldoveĭ, se afla în biserica St. Gheorghe şi îmbrăcat în toate vesmintele arhiereştı dimpreuna cu toţĭ P. P. S. S. Episcopĭ şi Arhiereĭ aminţiţĭ maı sus, dimpreună cu întregul Cler, adunat aicĭ de prin diferitele unghiurı ale Românieĭ, aşteptând cu toţı sosirea M. S. Regeluı.

La ora 9 fix tunurile anunţara plecarea M. S. R. de la Palat şi în câte-va minute sosi la Mitropolie, înconjurat de Casa Sa civila şi militara, cum şi de toţĭ D-niĭ Miniştri şi demnitarı aĭ Statuluĭ. La porticul bisericeĭ vechĭ fu întâmpinat de întregul cler, ce înconjura pe I. P. S. S. Mitropolitul şi care ducea sântele móşte ale martirilor aflatóre în vechea catedrală, spre a fi depuse în Sânta Masă a noueĭ Catedrale.

Indată Maĭestatea Sa luă loc în mijlocul cortegiuluĭ, alăturea cu I. P. S. S. Mitropolitul, şi înconjurat de cler şi de un public imens, în sunetul clopotelor întreguluĭ oraş, în bubuitul tunurilor de pe délul Galateĭ şi sub razele dulcĭ ale sóreluĭ celeı maĭ frumóse ḑile de primavară, a înconjurat de treĭ orĭ Biserica mare. Venind la treptele de intrare, pe o masă improvisată, piosul şi distinsul Exarh al Moldo-

veĭ a cetit Evanghelia; apoĭ cu toţiĭ îngenunchind citi prima şi frumósa rugaciune de sânţire.

In acest timp M. S. Regele, care statea alăturea cu I. P. S. S. Mitropolitul, părea fórte mişcat de solemnitatea momentuluĭ şi de pietatea ce-L caracterisézǎ.

De aicĭ plecând, întregul cortegiŭ făcu a doua înconjuratóre a bisericeĭ, pe care o sfârşi tot la treptele cele marı, prin o a doua Evanghelie şi rugăciune cu îngenunchiare publică.

După acésta cortegiul, mereŭ crescênd, plecă spre a face a treia şi ultima înconjurătóre simbolica, ca şi cele de maĭ sus. Venind din noŭ la treptele cele marĭ ale bisericeĭ, s'a citit a treia Evanghelie cu a treia rugaciune plina de spiritul şi poesia cea maĭ înalta a religiunei Bisericei Ortodoxe.

Clopotele de sus continuau de a suna; tunurile bubuiau; fanfarele întonaŭ imnul armatei cu accentele luĭ marţiale... Era un moment în adever sublim!

Cortegiul, în frunte cu M. S. Regele şi Mitropolitul Moldovei, cu Miniştriĭ, Generaliĭ şi toţi Inalţii demnitari ai Statului şi ai Bisericeĭ, urca treptele templului.

Venind cu toţĭ înaintea uşilor celor marĭ, prin care se făcea solemna întrare în templu, acestea eraŭ închise, spre a simbolisa, dupre ideia Bisericei Ortodoxe, permisiunea de a intra prin ele numai marele Imperat, adeca D-ḑeu însuşĭ, saŭ autoritatea ce-L represinta pe pamênt.

Inaintea acestor uşi, când I. P. S. S. Mitropolitul a pronunţat în presenţa M. S. Regelui cuvintele: „*Ridicaţĭ boerĭ* (demnitari) *porţile vóstre*; *şi veĭ ridicaţĭ porţile cele vecinice; şi va intra Imperatul măririi*“, repeţind acésta pericopă de trei ori, şi la care întrebare se respundea din lăuntrul bisericei: „*Cine este acesta Impĕratul mariret?*“, atingênd uşile închise, ele

cu sgomot mare se deschise în laturĭ și intrarea marelui templu era libera pentru tótă lumea. Marele cortegiŭ, dimpreuna cu sântele móște ale Martirilor, înaintând nu se opri decât în Altar, spre a începe marele act al sânțireı însașı.

Intrând în sântul Altar, s'a procedat maĭ întâĭ la spălarea pristoluluĭ (Sânta Masă) cu aromate, dupre obiceiul bisericeĭ ortodoxe, la care aŭ luat parte întregul personal al Episcopilor și Arhiereilor ce aveau a leturghisi. La spalare a luat parte și M. S. Regele.

Dupa spalare, a urmat așeḑarea sântelor móște în launtrul pristoluluĭ, pomenindu-se fericițiĭ ctitorı și fundatorı, începênd cu Alexandru-cel-Bun și până astă-ḑĭ. Dupa acésta s'a uns cu Sântul și Marele Mir. s'a lipit pe colțurĭ ceĭ patru Sț. Evangheliștı, dintre cari unul de însușı M. S. Regele, unul de I. P. S. Mitropolitul și douĭ de Episcopiĭ și Arhiereı leturghisitorĭ.

Terminându-se acésta, s'a procedat la îmbrăcarea St. Mese cu o pânza (crisma) mare alba, de țesetură naționala, împodobita cu broderiı lucrate de niște piósé dómne române; s'a înfășiurat preste tot împrejur cu sfóra, pecetluindu-se cu sigiliul Mitropolitan, spre a nu maĭ umbla nimenı în launtru nicı o dată; s'a acoperit de-asupra cu o trainica și frumósa stofa, așeḑata de însușĭ M. S. Regele cu I. P. S. S. Mitropolitul; de-asupra acesteia s'a pus o alta îmbracăminte maı luxósa, dar care se póte schimba, dupre însemnătatea serbatorilor. Spre sciință amintim, că piatra de marmura monolit ce s'a pus pe st. Altar este acea menită spre acest scop și adusa de însușı Mitropolitul Veniamin Costache și care-ĭ pórtă înca și literile sale inițiale. In fine de-asupra acesteia s'a așeḑat St. Antemis, Dumneḑeésca Evanghelie, St. Cruce, candelabrul și alte obiecte sânte,

care trebue să împodobéscă St. Masă. După acésta s'a aprins candela simbolică, dimpreună cu lumânarile, de catre însușĭ I. P. S. S. Mitropolitul. Cu acésta sânțirea Altaruluĭ se consideră ca terminată. Urmă apoĭ miruirea templuluĭ la cele patru parțĭ crucișe ale sale, de Inaltul și piosul Mitropolit împreuna cu M. S. Regele, începênd de la Altar, și sfârșind în partea stângă.

Dupa acésta M. S. Regele fu condus de întregul cortegiŭ al Arhiereilor și instalat în Tronul regal; iar I. P. S. S. Mitropolitul, cu toțĭ Episcopiĭ și Arhiereiĭ, în numěr de doĭ-spre-ḑece, în asistența unuĭ public imens, se opri în mijlocul bisericeĭ, spre a bine-cuvênta începerea primeĭ, sânteĭ și D-ḑeeșteĭ leturghiĭ. Acéstă memorabila leturghie s'a oficiat, ca dupre obiceiul bisericeĭ ortodoxe, în modul cel maĭ splendid și ne maĭ pomenit de rar, căcĭ a leturghisit 12 Arhiereĭ, **adică un sinod întreg al Bisericeĭ Române,** urmațĭ de maĭ mulțĭ arhimandrițĭ, preoțĭ și diaconĭ.

In tot timpul serviciuluĭ st. leturghiĭ, celebrul cor vocal al Mitropolieĭ din Iașĭ intona, sub conducerea distinsuluĭ maestru și profesor G. Muzicescu, cele maĭ sublime și maĭ transportatóre cântarĭ religióse.

Marețul aspect al templuluĭ, publicul numeros ce inunda parterul și galeriile, tainica lumină a candelelor, unita cu razele sóreluĭ ce blând patrundeaŭ prin giamurile picturate, ce sunt de o negraită frumusețe, harazite templuluĭ de M. S. Regele, și tóte aceste întovarașite de frumósele cântarĭ, înalțau sufletul piosuluĭ până în regiunile cereștĭ. Și într'adever parea că se vede o raza a maĭestațeĭ divine pogorînd din cerurĭ până în mijlocul acesteĭ splendide adunarĭ de muritorĭ.

Totul era măreț, totul era demn și sublim.

La sfârșitul st. leturghiĭ, M. S. Regele, urmat de

distinsul cortegiŭ, se închina la icónele împĕrăteştĭ, primi simbolica anaforá şi-şi reluă locul pe Tron, până când publicul, conform programuluĭ, deşertă biserica, unindu-se cu nenumĕrata mulţime ce statea afara la picióre le scarilor, de pe care M. S. R. încunjurat de Inaltul Cler, D-niĭ Miniştri, D-niĭ Generalĭ şi demnitarii naţiunei, rosti cu o voce puternica, emoţionată şi cu accente fórte patrundĕtóre cuvêntarea urmatóre:

CUVÊNTAREA M. S. REGELUI.

Un semi-secol Biserica Mitropolitana a vechei Capitale a Moldovei a remas o măréţa ruină, un corp fara suflet. Parasită şi sguduita până în temeliile sale, se înalţa de-asupra Iaşului acésta însemnata cladire, avênd uşile sale închise. Vêntul şi plóia pătrundeau prin crăpaturile eĭ şi numai sunetele clopotelor de la bisericuţa din faţa, chemând la slujba dumnedeéscă, gasia în boltele deşerte ale acestor ziduri un sunet mângâetor ca şópte tainice, prevestind că opera începuta a fericitului întru pomenire Mitropolit Veniamin nu va peri.

Faptele bune sunt tot-déuna resplatite şi poporul Român nu uita pe aceia carii au lucrat şi luptat pentru biserica şi patrie.

Datorim acestui simţimênt marinimos, ca monumentele nóstre religióse şi istorice sunt treptat restabilite şi că după 50 de anĭ de îngăduire, resare aci din ziduri surpate un sânt locaş vrednic de vechiul scaun Arhiepiscopal al Moldovei şi Sucevei.

Salut dar cu cea mai vie mulţumire acéstă fericită ḑi, acéstá frumósă serbare şi pe voĭ toţi carii aţi aler-

gat din tóte unghiurile țereĭ spre a împărtăşi bucuria Mea, fiind că o dorință adânc simțită a inimeĭ Mele este adĭ un fapt îndeplinit, mândru pot fi că sub Domnia Mea s'a redeschis bine-credincioșilor acéstă Mitropolie, târnosită fiind tocmaĭ în vremea când strigarea de veselie „Christos a înviat" rĕsună încă în tóta lumea creştină.

„Adeverat a înviat" şi a intrat în casa sa! ridicata şi reînființată în tótă stralucirea în a doua a Mea Capitală, care a depus pe altarul patrieĭ, ca darul cel maĭ scump, coróna luĭ Ștefan, spre a fi contopită cu acea a luĭ Mihaĭ, refaurită de oțel pe câmpul de luptă, întemeind şi statornicind ast-fel pentru timpurĭ vecĭnice unirea şi taria, neatârnarea şi regatul Românieĭ.

Ca o comóră neperitóre, trebue să păstram aceste marĭ isbândĭ dobândite prin prudența şi jertfe, prin vitejia armateĭ, fiind-ca ele sunt rĕzămul nostru cel maĭ puternic în împrejurărĭ grele, moștenirea cea maĭ prețiósă pentru generațiile viitóre.

Cerul, care a luat iubita nóstră țara în înaltul Sĕŭ scut, va bine-cuvênta opera nóstră şi va asculta rugile nóstre, pe care le îndreptăm neîncetat Regina şi Eu catre A Tot Puternicul pentru fericirea draguluĭ Nostru popor.

După ce M. S. Regele a terminat acéstă cuvêntare, întreruptă fórte des de strigătele și urările entusiaste ale uneĭ mulțime imense, D. D. Sturdza, Ministrul Cultelor, rosti următorul discurs în aplausele unanime ale publiculuĭ.

Discursul D-luĭ Minstru D. Sturdza.

Sire,

Se împlinesc 30 de anı de când Românii de dincóce și de dincolo de Milcov s'au ridicat ca un singur om ca să rĕspunda la întrebarea ce le adresa Europa: „Ce vrețı?" Tótă suflarea românéscă înțelese atuncĭ ca mâna providențeĭ este întinsă preste acest pamênt și un frémat coprinse întreg poporul de la o margine a țereĭ până la cea-lalta; se párea ca umbrele mareluĭ împerat Traian și a tuturor eroilor cariĭ au lucrat și s'au jertfit pentru némul românesc aparuse printre noı, spre a ne îmbarbăta la fapte nouĭ și marĭ.

Neted și limpede, clar și categoric fu respunsul ce am dat Europeĭ, când 'ĭ-am spus ce suntem, ce am suferit, ce vrem. Acel respuns era eșit din rostul uneĭ originı nobile si puternice, era espresiunea voințeĭ uneĭ națiunı vıı, hotarîta de a pune în lucrare ceea ce voia.

Atuncı și credința depusă în luptele ce se desfașurara isbuti maı presus de așteptările tuturor. Bine-cuvêntarea ceruluı s'a revĕrsat preste noĭ și e providențial că serbam adĭ îndeplinirea a 3 decenıı a memorabiluluı an 1857 prin imne de recunoscință înălțate către A-Tot-Puternicul D-ḑeu, la sânțirea acesteĭ mărețe Catedrale a vecheĭ și venerabileĭ Mitropolıı a Moldoveĭ, că serbăm acésta aniversare a renascereı némuluı nostru în acésta veche cetate, care a luptat ca conducĕtóre a tuturor cu un patriostim admirabil și cu o abnegațiune rară

pentru realisarea visuluĭ de aur al multor și multor generațiunı.

Inconjurat de popor și armată ațĭ venit, Sire, ca în timpul de glorie și de mărire a patrieĭ, ca să dațĭ mulțămită ceruluı că ne-a ocrotit miraculos prin grelele încercarĭ ce am străbatut, ca ne-a ridicat sus, că ne-a constituit puternic și că ne-a ajutat să ridicăm acéstă măréță biserică, fondată de piosul Mitropolit, al căruĭ nume se pronunță și adı pretutindenı cu iubire și venerațiune. Jumétate de secol au stat ruinile eĭ dinaintea nóstră, ca semne ale neputințeĭ în care trăiam, căcĭ nu simțiam în noı puterea de a termina clădirea începută. Ceea ce era însă cu neputință înainte ca Maĭestatea Vóstra să înalțe falnic stégul Român, a fost ușor după ce ne-aĭ condus cu înțelepciune și virtute, cu vitejie și prevedere, ca să șcim, să vedem și să pipăim ca România în fine ne aparține noue și urmașilor noștri, ca suntem în stare, când pericolul va sosi, să o apăram cu pepturile și inimile nóstre.

Sire,

Credincioșĭ 'Țı suntem, cacĭ aĭ avut și aĭ mare credință în noı, credincioșı 'Țĭ suntem, căcĭ țiı în mâna inimósă drapelul onóreĭ și al viitoruluĭ patrieı.

Mulțămind A Tot Puternicului, ca a înălțat și a întarit țara acésta, ridicăm cu toțiĭ rugĭ ferbințĭ spre Ceriu, ca să ocrotéscă și să întăréscă pe Maĭestatea Vóstră, piosul, înțeleptul și vitézul nostru Rege, pe buna și virtuósa, blânda și geniala nóstră Regină și pe dinastia fundată de Maıestatea Vóstră.

„Trăiască MM. LL. Regele și Regina!“

„Trăiască România!“

După D. Ministru Sturdza, D. Ornescu, ajutor de primar, a rostit. în numele comuneĭ, următorul discurs :

Discursul d-luĭ Ornescu, ajutor de primar.

Sire,

Moldova, parte în etern inseparabilă a Românieĭ serbéză adĭ o mare dată. Mitropolia acesteĭ frumóse regiunĭ, de 54 anı, stând în ruine, noı perdusem orı-ce speranță. Maıestatea Vóstru ațı ridicat-o în un mare și splendid edificiu. Religia, templele eĭ sunt o necesitate, rĕspund just natureĭ morale a omuluı.

Bisericile, marile monumente religióse, vorbesc plăcut poporuluĭ : prin înălțimea stiluluĭ, prin frumusețea formelor rapesc omuluĭ respect, admirație și transmit posterităţeı ideile și civilisația timpuluĭ în care s'aŭ înălțat. In van se atacă, se contestă religia, divinitatea.

Existența luĭ Dumnedeu este manifestă la fie-care pas în natură, spiritul divin se recunósce în corpul visibil al universuluı. Concepută dupre divul seŭ Fundator și marĭĭ dascalı aı bisericeı, religia creștină e una din sursele principale, una din basele cele maĭ puternice ale civilisațieĭ lumeı, ea este în armonie cu adeveratele interese ale societățeĭ, progresele sciințeı, cu puternicia Statuluı modern.

Capitala a doua, ca și țara întrégă, vede cu fericire că, dupre cum sub Domnia Maĭestățeĭ Vóstre, tóte instituțiile țereĭ au luat o desvoltare fericită,

şi Biserica strămoşéscă a fost în primul loc obiectul Augusteĭ Vóstre solicitudinı: Curtea de Argeş, Treĭ-Ierarchĭ şi Mitropolia Moldoveĭ vor remânea în vecĭ pentru acésta neperitóre dovedı.

„Trăiască Regele şi Regina Româniеĭ!"

Facă Cerul ca să conducă mulţĭ anĭ destinele ţereĭ la întărire, la glorie, la cultura.

„Trăiască în etern România, scumpa nóstră ţară!"

Pe lângă cele treĭ cuvêntărĭ de maĭ sus, maĭ este şi a patra, fórte miedósa în materie istorica şi morală, pregatită pentru ocasiunea sânţireĭ Catedraleĭ de catre I. P. S. S. Arhiepiscop Mitropolit al Moldoveĭ şi al Suceveĭ şi Exarh Plaiurilor D. D. Iosif Naniescu. Acésta importantă cuvêntare însa. din causa orelor fórte înaintate, nu s'a maĭ rostit, dar tocmaĭ în acéstă prevedere se şi publicase deja în o anumită broşură, care s'a împarţit publiculuı în un numĕr de maĭ multe miĭ de exemplare.

Totul s'a terminat în Biserica aprópe de 2 ore p. m. şi M. S. Regele pleca pe jos cu suita regală până la pórta Mitropolieĭ, unde primi defilarea corpuluĭ ofiţeresc, a trupelor din garnisónă, fiilor de militarĭ şi a tuturor celor-lalte scolı, conform programeĭ oficiale.

(Descrierea dileı de 23 Aprilie este luata dupre jurn. *„Lıberalul"* din Iaşı, cu micı rectificarı).

E.

SKIȚE BIOGRAFICE

DIN VIAȚA

Mitropolitului Ungr.-Vlach. Filaret II-lea, 1792.

Și ale altor persóne bisericeștĭ, cu care el a fost în relațiuni de apróре.

(Urmare; vedĭ No. 1, anul al XI-lea).

Mineiul pe Luna August 1780.

Tipărirea luĭ s'a început la Iulie 23, și s'a isprăvit la 24 Septembriŭ. In prefață, Filaret ne spune, că acéstă lună îșĭ trage numirea de la Impĕratul Romanilor Octavian August; dar la noĭ creștiniĭ este potrivită acéstă numire și în acea privire, că în acéstă lună se serbéză douĕ *auguste,* saŭ prea strălucite praznice creștineștĭ: unul la 6 ale luneĭ,—Proslavita schimbare-la-față a Domnuluĭ, când s'a manifestat slava luĭ cea dumnezeéscă sfinților Apostolĭ,

pe muntele Taboruluĭ; al doilea, la 15 ale luneĭ: Adormirea Sfinteĭ Fecióreĭ Marieĭ, după carea ea s'a înălţat cu trupul la ceriŭ.

Mineiul pe luna Septembriŭ.

In esemplarele ce le-am avut la îndĕmână lipsaŭ frontespiciul şi prefaţa; dar de sigur că şi acest Mineiŭ a avut prefaţă, ca şi tóte cele-lalte.

Spre dovada, ne raportăm la ediţia facută în anul 1805, la Buda, de doctorul şi profesorul Ioan Molnar, cu cheltuéla Episcopuluĭ de Argeş Iosif. Mineiul acesta are prefaţa, ca şi tóte cele anterióre şi dupre acelaş model, precum am veḑut în urma. De şi nu putem decide cine este autorul ei, Filaret saŭ altul, totuşi dam aicĭ cuprinderea eĭ. Observam tot odata că sub acéstă precuvêntare nu se pune subscrierea autoruluĭ, ca la cele-lalte minee tiparite la Rômnic, care tóte la precuvêntarĭ aŭ subscrierea autorilor, Kesarie orĭ Filaret:

Luna acésta, se ḑice în prefaţa de la Buda, lună care este a şéptea de la Martie, la Evreĭ, înainte de robia Vavilonuluĭ se ḑicea *Athanim;* éra după robia Vavilonuluĭ,— *Tier*. In acéstă lună Evreiĭ după aducerea rodurilor, făceau praznicul corturilor spre amintire de petrecerea cea de 40 de anĭ în pustie. La Evreĭ maĭ era însemnată acéstă lună, cacĭ în curgerea eĭ a primit Moisi a doua óră tablele legeĭ pe muntele Sinaeĭ; în ea s'a început la Sinaia facerea cortuluĭ Mărturieĭ; în ea o data în an preotul cel mare intra în Sfânta Sfintelor, aducênd jertfa pentru sine şi pentru popor; în ea s'a sfinţit Templul

luĭ Solomon și s'a strămutat în el sicriul legeĭ; de la ea se începea periodul iubileuluĭ de 49 anĭ, saŭ cele 7 sĕptămânĭ de anĭ.

Romaniĭ aŭ numit luna acésta *september*, adecă a 7-a de la Martie, când Cesariul August a stabilit începerea indicționuluĭ, carele era în legătură cu adunarea dăjdiilor de la supușĭ. Macedoneniĭ numeaŭ acéstă lungă *gorpiéos*; éră Athineniĭ,—*Memactirion,* pentru că în curgerea eĭ sĕvêrșiaŭ eĭ serbătórea numită *Memactiria* în cinstea ḑeuluĭ Dios (Iupiter), pe care îl credeaŭ eĭ că amestecă și turbură pamêntul.

Vorbind despre indictionul, carele se începe de la Septembrie, spune ca noĭ serbăm indictionul, nu pentru că s'a legiuit de August Cesariul, ci pentru că în acéstă ḑi Domnul Christos a intrat în sinagogă și a cetit cuvintele proroculuı Isaia, care s'aŭ împlinit întru dênsul.

Serbarea indictionuluĭ s'a stabilit de ântĕiul Sinod de la Nikeea, carele a voit prin acésta a stabili era creștină de la triumful creștinătățeĭ asupra păgânismuluĭ prin victoria mareluı Constantin asupra tiranuluĭ Maxentie, cel din urma împerat păgân al Romanilor. De la acésta luna și de la ântĕiul sinod de la Nikeea, aŭ început treptat a se orândui serbătorile creștineștĭ și serviciile bisericeștĭ în cinstea sfinților, cariĭ aŭ proslăvit biserica creștină prin faptele, învețaturile și suferințele lor, pentru numele luĭ Christos și pentru credința creștină, și carora treptat sfințiĭ facetorĭ de cântărĭ și canóne, le-aŭ întocmit slujbele bisericeștĭ.

Aduce apoı temeiurĭ din Scriptură și din cuvintele

sf. Ioan Damaskin, despre marea însemnătate ce are în Biserica creștină cinstirea sfinților, și cum trebue cinstită pomenirea lor, pentru ca să fie în adevĕr spre cinstea și proslavirea luĭ Dumneḑeŭ, carele ĭ-a proslăvit pre dênșiĭ.

La finele acesteĭ precuvêntărĭ, este o „înștiințare“ a Episcopuluĭ Iosif al Argeșiuluĭ, în carea după ce laudă pe Doctorul Ioan Molnar, profesorul din Academia Clujuluĭ, carele a întreprins tiparirea la Buda a mineelor reposaților Episcopi Kesarie și Filaret, Iosif ḑice: „Fiind-că multe greșale s'aŭ întâmplat la tiparirea dintâi, l-am sfatuit (pe Molnar) ca maĭ întâi sa facă îndreptarea, acestora, și așa sa fie lucrul ostenelei sale desevêrșit, și ascultându-ne ne-aŭ rugat, ca cu ori ce mijloc vom socoti, sa se sevêrșeasca acésta mare trebuință, iarașĭ aicea de unde și tâlmacirea și tiparirea dintêi s'aŭ facut. Și așa noĭ cu voia și blagoslovenia Preo-Sfințituluĭ nostru Stĕpân Mitropolit Ungro-Vlahieĭ Kyriu Kyr Dositheiŭ, puind în lucrare prin ómenĭ cu știința amândurora limbilor, elinești și româneștĭ, și maĭ mult prin osteneala unuĭ prea cuvios părinte ce aŭ statut și ucenic acelor doi fericițĭ Archiereĭ, s'aŭ îndreptat greșalele cele maĭ marĭ, cât s'aŭ putut, atât cele din tâlmacire, cât și cele din tiparire..... și s'aŭ pus la sfârșitul lor greșalele și îndreptarile.

La finele Mineiuluĭ de la Rômnic, Ierodiaconul Anatolie (1) spune despre sine, că însuși Episcopul

(1) Cum ca Ierodiaconul Anatolie era un carturariŭ ales pe acele timpuri și caligraf distins, dovedeşte un Manuscris mare în folio, gros de un lat de mâna, şi coprinḑend mai multe materii. Scrisórea este fórte frumósa, négra şi roșie. La început are un desemn fru-

Filaret a îndreptat tălmăcirea acestuĭ Mineiŭ; éră el a prescris, a tocmit și a așeḑat slujbele praznicelor împĕrăteștĭ și ale sfinților, având corector pre Monahul Rafail de la Hurez. După acésta, întru o nota lunga, Directorul tipografieĭ Ieromonahul Ioachim, cerênd scuză de la publicul cititoriŭ, pentru greșalele ce s'ar fi strecurat fară voe în acéstă întinsă lucrare, spune, că lucrarea acésta a durat treĭ anĭ; că s'a început cu luna luĭ Octombriŭ și s'a sfîrșit cu Septembriŭ; cá la tipărirea acestor Minee, ce sînt cele dintêi în limba românéscă, Anatolie și el aŭ luat o parte activa, Anatolie, ca ajutoriŭ la îndreptarea tălmăcireĭ, ca prescriitoriŭ și așeḑatoriŭ slujbelor; éra Ioachim ca ostenitoriŭ ḑiua și nóptea la diorthosirea, (coregerea) tipariturilor.

Cu luna luĭ Septembrie s'aŭ încheiat tóte cele 12 Minee pentru prima óra traduse și tipărite în limba română. Meritul traducereı, precum am vĕḑut, este al Mitropolituluĭ Grigorie, carele el singur, fiind fórte iscusit în limba gréca, le-a tradus românește, ajutat de uceniciĭ seĭ, toțĭ ómenĭ distinșĭ prin învĕțatura. Iara tipărirea și revisuirea s'aŭ făcut de Episcopiĭ Kesarie și Filaret, anume: Kesarie a tiparit Mineele pe lunele: Octombriŭ, Noembriŭ, Decembriŭ, Ianuariŭ, Februariŭ, Martiŭ, și pe când se tipărea Mineiul pe Apriliŭ, el a murit. Opera a continuat'o Filaret, cu aceiașĭ râvnă și șciința, publicând în cur-

---

mos. Anatolie este subscris grecește, în calitate de ierodiacon al Episcopieı Rômniculuı, și data este latinește : MDCCLXXVIII. Este și pecetea luı, carea represinta o coróna, numele „Anatolie“ și data 1777. Manuscrisul se afla în Biblioteca repos. Episcop Dionisie.

gerea anuluĭ 1780 tóte mineele remase, anume: pe lunele Apriliŭ, Maĭ, Iuniŭ, Iuliŭ, August și Septembriŭ.

Isprăvirea tipărireĭ Mineilor de Filaret a fost un evenemênt de bucurie și cu nerăbdare așteptat în viața religiósa a poporuluĭ român din tóte părțile. De aceea toțĭ s'aŭ grabit, din tóte țerile româneștĭ, a și le procura pentru podóba și înlesnirea cultuluĭ divin bisericesc, avênd în ele serviciile religióse nu numaĭ ale sĕrbătorilor anuale, dar și ale fie-căreĭ ḑile în curgerea anuluĭ. Monastirile, Episcopiile, Boeriĭ pentru Bisericile lor și toțĭ ctitoriĭ Bisericilor din Muntenia, Moldova, Ardeal ș'aŭ îndreptat privirile lor la Rômnic, de unde ș'aŭ procurat aceste cărțĭ prețióse, și care până astăḑĭ se păstréza în multe Bisericĭ și se servesc încă cu ele, de și a trecut o sută de anĭ de la edarea lor. Ele a servit de model la edițiile facute în urmă la Buda în Ungaria, și în Monastirea Némțuluĭ în Moldova. Limba lor a rĕmas maĭ intactă pâna astaḑĭ, ca model de simplitate și popularitate.

Atât Kesarie, cât și Filaret aŭ fost ucenicĭ aĭ Mitropolituluĭ Grigorie, de aceea între dênșiĭ eraŭ vechĭ legaturĭ amicale pe tărâmul șciințeĭ, de aceia vedem, că Filaret, încă ca Archimandrit al Mitropolieĭ, în anul 1775 a tipărit în tipografia Episcopuluĭ Kesarie de la Rômnic *Omiliariul*, saŭ cuvintele sântuluĭ Macarie cel Mare al Egiptuluĭ. Apoĭ după ce în anul 1776 fu radicat la trépta de Mitropolit titulariŭ al Mira-likieĭ, a publicat în anul 1777 ceaslovul în tipografia Mitropolieĭ din Bucureștĭ. Apoĭ,

asociindu-se cu Kesarie Episcopul Rômniculuĭ, aŭ editat în acelașĭ an, în Bucureștĭ, Mineiul obștesc, saŭ Anthologiul, cuprindetoriŭ de serviciile bisericeștĭ la tóte serbătorile anuale din cele 12 lunĭ. Din aceea ce ne spune el însușĭ (Filaret) în prefețele Mineelor sale, cá a conlucrat la tiparirea lor și sub Kesarie, și ca la mórtea luı Kesarie el era la dênsul, de și mórtea aceluia a fost grabnică, deducem, ca Filaret, ca Archiereŭ titulariŭ traia maĭ mult în Episcopia de Rômnic cu Kesarie, ca un vicariŭ și ajutatoriŭ al aceluia.

Filaret, continuând episcopatul seŭ la Rômnic, a continuat și activitatea sa în tipărirea și publicarea carților biserіceștĭ. Dupá ispravirea Mineelor, în anul 1781, a publicat *Cazania,* adica cuvinte de cetit în Biserică la serbătorĭ și Duminicĭ; în anul 1782—*Molitvenicul,* saŭ carte de rugaciunile preoțeștı la deosebite serviciĭ religióse publice și private; în anul 1784—*Cuvintele sântuluı Theodor Studitul,* traduse din limba simpla grecésca. Deasemenea *Catavasierul; Psaltirea; Cazania* din-noŭ și Evangelia; la 1785—*Penticostariul,* carele cuprinde serviciile bisericeștĭ ale cincı-decimeĭ, de la Paștı până la Duminica tuturor sânților. La 1786—o nouă ediție de *Minee, Triodul,* saŭ serviciul bisericesc al postuluĭ Mare; la 1787—*Liturgia, Slujba sântuluı Stilian,* tradusă din grecește, etc. (Vedı Catalogul Iarca, edit. 1873 p. 15—17).

Filaret, pentru învĕțătura luĭ, pentru darul cuvêntuluĭ, pentru zelul sĕŭ păstoral și pentru ostenelele sale la cultivarea și îmbogațirea limbeĭ române se

bucurá de o stimă obştéscă între contimpuraniĭ seĭ. Ca dovadă la acésta, voiŭ cita pasage din scrisórea Mareluĭ visternic al Țereĭ şi Dikeofilax al Patriarchieĭ Ianaki Vacarescul, carele în anul 1787, ispravind cea dinteiŭ Gramatica a limbeĭ româneştĭ, o trimite maĭ ânteiŭ spre observare şi criticare Episcopuluĭ Filaret. Vacarescu începe aşa scrisórea sa:

„Pré cinstituluĭ, sfinţituluĭ, iubitoriuluĭ de Dumnedeu Episcop a sfintei Episcopiĭ Rômniculuĭ şi Craioveĭ, Exarch Nouluĭ Severin, Kir Filaret.

„Şi la cine alt se cuvine, scrie Vacarescul, a se arĕta meşteşugul cuvêntuluĭ, de cât la îndreptatoriul de cuvêntul adeveruluĭ? Şi la ce alt se póte cerca metalul auruluĭ şi argintuluĭ, de cât la pétra cea cercatóre? Dumnedeésca provedința, carea te-aŭ povățuit spre râvna aceştiĭ învredniciriĭ, de a fi adică îndreptatoriŭ de cuvêntul adevĕruluĭ sĕŭ, te-aŭ gatit maĭ înainte, ca pre un vas priimitoriu de acest maĭ pre sus de tot cuvêntul firesc dar, împodobindu-te şi cu sciința cuvêntuluĭ firesc, şi saŭ pentru cacĭ eraĭ împodobit cu sciința cuvêntăreĭ fireştĭ, te-aú făcut îndreptatoriŭ şi cuvêntareĭ cei preste fire, saŭ pentru cá te-aŭ ales a fi îndreptătoriu cuvêntariĭ ceĭ preste fire, te-aŭ împodobit şi cu sciința cuvêntuluĭ firesc, acum eştı îndreptatoriŭ şi al unuĭ cuvênt şi al altuia". Apoi vorbind de întreprinderea sa de a compune o gramatică română, de carea până acum era lipsită limba nóstra, închee: „Când urméză ca şi acéstă gramatică să-şĭ iea începutul sĕŭ din Mehedinţĭ şi Romanaţĭ (1), iarăşĭ din eparchia sfinţenieĭ

(1) Locul natal al Vacarescului.

tale, de unde aŭ început a se zemisli, aŭ a nų firea, aŭ perḑania eĭ ([1]), ce maĭ remâne să fac alt, de cât la iubitoriul de cuvênt și fericitul tĕŭ suflet sa o chărăzesc“. Văcărescu face o privire istorică asupra istorieĭ Românilor din Dacia, și a limbeĭ lor, carea prin amesticul cu popórele streine, maĭ ales slave, s'a prostit și a remas necultivată în curgere de 1583 de anĭ; apoĭ îarașĭ a început a se cultiva de la anul 1688, când s'a tradus și tiparit Biblia, de catre Șerban Cantacuzin. Dar totușĭ cele-lalte carțĭ bisericeștĭ erau tot în limba slavona pâna în ḑilele fericiților Ierarchĭ aĭ Rômniculuĭ: Damaskin, Kesarie și Filaret. Adresându-se iarășĭ la Filaret ḑice: „Ințelepte Parinte! Am ostenit și am obosit străduindu-me, nu ca să fac Gramatica, ci numaĭ bagarĭ de sémă asupra Gramaticiĭ a limbeĭ nóstre. Un Dumneḑeesc parinte și Dascal bisericesc m'aŭ supus întru acésta truda, cu a mĕ face vinovat când nu voiu face un bine ce aș putea . . . . . . Intâmplarea și norocul de multe orĭ face aceea, ce nu póte face timpul și vremea. Unde putém gasi duchovnic Ierarch, ca să judece în taină și nu de fața? Și acela plin de învĕțătura să póta judeca Gramatica, și acela Episcop Rômniculuĭ, Eparchieĭ de unde s'aŭ pierdut a fi Gramatică, care sa voésca să-ĭ dea începerea de acolo, acel destoinic a-mĭ îndreptá greșalele? Acela îndreptătoriŭ la câte am trecut cu vederea? Unde putém gasi vréme

([1]) Vacarescul spune în privirea sa istorica, ca coloniile romane au fost așeḑate de Traian în Oltenița și în Transilvania; ca în Oltenia s'a început limba romăna, ca acolo s'a corupt și amestecat cu elemente streine; — tot de acolo trebuia sa iasa maĭ ântêĭ și cartea românésca și Gramatica.

a unuĭ Mitropolit și archiepiscop al țěreĭ, iubitor de a vedea lucrurĭ de folos patrieĭ? Unde putém găsi prinţip sirguitoriŭ de cele de folos patrieĭ? Unde putém găsi frațĭ boerĭ, care să nu-mĭ judece îndrăznéla, ci să-mĭ laude râvna? De aceea și fericesc momenturile, ce aduc atâtea îndestulărĭ nenădăjduite în vréme. Și de aceea aducênd acéstă ostenélă a mea în mâinele sfinţeniei tale a unuĭ judecatoriŭ, întocmaĭ urmatoriŭ numeluĭ propriŭ (1), și împodobit și cu tóte cele ce sunt trebuinciόse spre înfațoșarea acesteĭ cărțĭ, me rog întru Christos, fiĭ sirguitoriŭ, a fi acésta începere de învețătură, éră nu priveliște de trecere de vreme". Văcarescu spune, ca se ocupă cu afacerea unui Lexicon românesc, pre carele, dacă el nu se va învrednici a-l isprăvi și da la lumină, va lása acésta sarcina fiilor seĭ trupeștĭ și gramaticeștĭ, ca o clironomie a dragostei, râvneĭ și silinţeĭ sale pentru binele, cinstea și folosul simbatrioților și a patrieĭ. „1787 Ian. Al sfinţenieĭ tale întru Christos fiiŭ smerit și gata slugă. Ianake Vacărescul Dikeofilax al Bisericei ceĭ marĭ a Resarituluĭ și marele vistieriŭ al prinţipatuluĭ Valachieĭ. Cu mâna mea".

(Copie de pe acéstă scrisóre s'a gasit între hârtiile Reposatuluĭ Archimandrit Isaia Giușcă, egumenul Monastireĭ Socola).

Gramatica luĭ Vacăreseu s'a și tiparit la Rômnic în acelașĭ an 1787. De unde se înțelege, că Filaret ş'a făcut observările sale, le-a comunicat luĭ Văcărescul, și a fost gata de a o da în tipariŭ, precum s'a și realizat.

(1) *Filaret* însémna *iubitoriu de virtute.*

Noțiunile ce le-am adunat până acum privesc partea cea bună a Episcopuluĭ Filaret. Adăogim la urmă și un document, carele ne descrie fórte rĕŭ pre acest Episcop, ca pre un om neonest, intrigant politic fin, carele își trimetea spioniĭ seĭ în tóte părțile nu numaĭ în țéră, ci și în alte țerĭ, precum în Austria, în Rusia, în Turcia, spre a urmari acolo planurile politice privitóre la România, și a profita de ele în interesul seu de a se face Episcop și apoĭ Mitropolit; și că el tot din asemenea motive ar fi otravit pe amicul seŭ Kesarie, pentru care tótă țéra și cu deosebire Olteniĭ ar fi declarat Domnitoruluĭ, ca de-l va pune Episcop la Rômnic, va fi ucis cu petre.

Documentul acest atât de negru pentru memoria luĭ Filaret, și carele are trebuință a fi cernut prin o critică sănatósa, pentru exagerarile sale asupra luĭ Filaret, este publicat în tomul al XIII-le al Analelor Societățeĭ istorice și archeologice de la Odesa, edat în anul 1883. Documentul este o scrisóre în limba latina cu traducere ruséscă, trimisa prin Graful Rumianțev Kniazuluĭ Potemkin în anul 1783 de un calugăr Ungurén, carele fusese primit în clerul Munteniei și pentru învĕțatura luĭ fusese radicat la demnitatea de Exarh al Mitropolieĭ de Bucureștĭ și dascal de teologie. El se pusese în relațiunĭ intime cu Filaret, acesta îĭ încredințase diferite misiunĭ politice prin Rusia, prin Austria și la Constantinopole, dar în fine Filaret îl disgrațiă, și acela acum fu silit a părăsi Țéra-Românéscă, a trece în Rusia și acolo a-șĭ cauta protecția și existența, propuindu-se, ca aducĕtoriŭ de coloniștĭ pentru Guvernia Chersonuluĭ, din

deosebite țěrĭ limitrofe. În scrisórea sa acest călugăr îșĭ varsă tot veninul asupra EpiscopuluĭFilaret. Noĭ o reproducem aicĭ întrégă:

„Pré strălucite Principe! Cădênd la piciórele străluciréĭ vóstre, năzuesc la protecția vóstră: ca să-mĭ fie mie strălucirea vóstră ajutoriŭ, scut și acoperemênt. Eŭ m'am nascut în Ungaria, sunt de ném Ungurén, acolo m'am educat. Am învěțat în Ungaria, în Germania Filosofia și Teologia. În Valachia, la Mitropolia din Bucureștĭ m'am tuns monach, m'am făcut egumen și ierokirixŭ, adică dascăl de Teologie, Exarchŭ, adică inspector principal. În anul 1781, Noembriŭ 2, am fost trimis de Episcopul Filaret al Rômniculuĭ în Germania (Austria), spre a mě informa: óre cu adeverat are să fie resboiŭ, și în timpul resboiuluĭ, Valachia va rěmânea în stěpânirea Cesariuluĭ saŭ va fi respublica? Câtă óste este înarmata, câte cetățĭ întarite, cât proviant, și în ce loc are casa Austrieĭ? (Spuindu-mĭ, ca dacă Valachia va remânea în stepânirea Austrieĭ, daca are îndeajuns numěr de óste și provisiunĭ, atuncĭ noĭ de timpuriŭ sa nazuim la protecțiunea Austrieĭ), și cu acest scop m'am dus și am parcurs tótă țéra Cesariuluĭ, întorcêndu-me în Bucureștĭ, tóte le-am aratat Episcopuluĭ Filaret, și 'i-am dat scrisorile de rěspuns de la toțĭ aceia carora Episcopul le scrisese. De aceea Episcopul Filaret m'a ascuns de Caragia și de Consulul rusesc Lascarev. Eŭ socotiam cá cu calătoria mea am adus folos Valachieĭ, și ca ea fară frică trebuia să se alipéscă la stěpânirea Cesariuluĭ. Dar s'a întâmplat luĭ Filaret sa aibă (?) cu princesa

Brancovanu, fapta pre carea publicu o ştie tótă Valachia, şi în ast-feliŭ de încurcatura fiind Filaret, tot planul sĕŭ mi l-a comunicat, adica ca eŭ cu acéstă scrisóre séŭ cu cartea de milostenie (care carte este falsa şi nascocita, ca cum eŭ aş avea frațĭ şi surorĭ în robie la Turcĭ, cacĭ eŭ din mila luĭ Dumnedeŭ nu am frațĭ şi surorĭ în robie, precum ştie Archimandritul Damaskin [1], sa me duc în Rusia prin Rusia Albă la Petersburg, din Petersburg prin granițele ruséscă şi tătarască în Polonia, éra din Polonia în Valachia, şi în acéstă calatorie cerênd milostenie să me informez, unde vor fi trimişĭ aceĭ treĭ generalĭ ruseşti, şi câte corpurĭ de óste are fie-care geral şi în ce numer şi ca sa me informez cu subtilitate şi de tóte cele-lalte aratari; sa me întorc la Episcopul Filaret, pentru care el mĕ va trimite la Pórta Otomana, ca să primesc de la Sultanul o resplatire extra-ordinara, pentru ostinéla mea. Din partea sa Filaret a fagaduit că va starui a mi-se da din banii principatuluĭ Valach (Voloscago) o sută de pungi, adica treĭ-decĭ şi patru mii de ruble, precum aŭ dat in anii trecuți la doĭ Archimandrițĭ Dositheiŭ şi Dorotheiŭ [2], (cariĭ amândoĭ acum sunt egumeni în Bucureştĭ, unul din eĭ în Monastirea Sarindariu, altul în Monastirea sântului Ioan Boteza-

[1] Acest Archimandrit se vede, ca şi el era un pribég din Ardél; el petrecea în o monastire rusésca Magaı-Liubensk, şi cu invoirea guvernului rusesc se dusese in Transilvania.

Acest Damaskin, precum se vede mai departe, era cunoscut in Valachia şi era amic cu autoriul scrisorei. Prin el s'a dat şi acésta scrisóre Kniazului Potemkin; tot el a tradus'o din latineşte în ruseşte.

[2] Dositheiu în anul 1787 din Egumen al Mônast. Sf. Ioan fu redicat la trépta de Episcop al Buzeului, de Mitropolitul Cosma,

toriul, și aceĭ archimadrițĭ aŭ fost șpionĭ în Rusia) unul din eĭ mi-a spus, că ar fi căpatat în Rusia cruce! Și tu, mi-a ḑis el, pentru ce nu te ducĭ în Rusia. Intre altele mĭ-a ḑis Filaret: când am ajuns în locul Episcopuluĭ Kesarie (pre carele Filaret l-a otrăvit) nu te voiu uita; pre acel Episcop Kesarie Domnitoriul și Mitropolitul voiaŭ să-l facă Mitropolit de Bucureștĭ, tótă Valachia s'a redicat contra luĭ Filaret și voiau să-l ucidă cu petre, din causă ca Episcopul Kesarie murise pe neașteptate, și că Filaret l-a ucis, ca sá ocupe locul reposatuluĭ Kesarie. Tot Banatul Craioveĭ a strigat și a dekiarat Domnitoriuluĭ Alexandru Vodá înscris: daca Filaret se va face Episcop de Rômnic, noĭ îl vom ucide cu petre. In acéstă turburare îmĭ ḑisese Filaret: o sa te trimit în Constantinopole cu scrisorĭ la prieteniĭ meĭ Turcĭ, și ca prieteniĭ luĭ Filaret Turciĭ sa-ĭ soliciteze luĭ de la Sultanul firman, adică ucaz, în carele sa se ḑica, Filaret pentru serviciile facute până acum Porțiĭ sa fie Episcop al Rômniculuĭ. Și când eŭ am adus din Țaregrad acel firman al Sultanuluĭ și l-am dat în mânele luĭ Filaret, cât de bine 'mi-a platit el ostinéla mea, și recunosc, ca am remas mulțamit de resplatirea luĭ. De acest firman tótă Valachia s'a mirat, cacĭ nicĭ-o-dată nu se facuse Episcop cu firman saŭ ukaz de la Sultanul, afară de Domnitoriŭ și de Patriarch. Iara pre Episcopĭ îĭ face Mitropolitul

sub Domnia luĭ Nicolaĭ Mavrogeni. Acesta este Dositheiu Filitis, carele la 1793 fu redicat la Mitropolia țereĭ. Dorotheiu din egumen al Sarindariuluĭ, la anul 1791, fu redicat de Mitropolitul Cosma la trépta de Archiereu titulariu cu rangul de Mitropolit al Traianupoleĭ.

și încunoșciințază pre Domnitoriŭ; ci singur Filaret s'a facut Episcop prin firman saŭ ukaz dela Sultanul pentru serviciile luĭ Turcilor. Eŭ în sfîrșit din tóte acestea am cunoscut, că Episcopul Filaret nu voește a se afierosi Austrieĭ saŭ Rusieĭ, saŭ a năzui la ajutoriul acestor Staturĭ, ci voește numaĭ a preda sângele creștinesc Turcilor prin mine. Las celelalte ce mi s'aŭ dis (de el) la solia mea în Rusia, cum mĕ învețá sa mĕ conduc aicĭ, Filaret și amintițiĭ maĭ sus ceĭ doĭ Archimandrițĭ, cariĭ, precum s'a scris maĭ sus, fusese spionĭ în Rusia (adica Dositheiu Archimandritul din Bucureștĭ de la Monastirea sântuluĭ Ioan Botezătoriul și Archimandritul Dorotheiŭ de la Monastirea Sarindariul), ci voiu dekiara numaĭ aceia, ca se jurá înaintea mea Filaret și amintițiĭ Archimandrițĭ, ca nicĭ-o-dată nu trebue a crede pe Rusia, fiind ca însașĭ împĕrătésa Rusieĭ a făgaduit Mitropolituluĭ Grigorie și principilor românĭ, că până la sfîrșitul împeriuluĭ rusesc va apĕra Valachia. Ar fi trebuit sa se crédá, că cuvêntul împerătesc este neschimbat, dar fiind-ca acum Valachia iarași s'a dat Turcilor, iara acum dă Valachia Cesariuluĭ, contra fagaduințeĭ sale, și alte ponosluirĭ, despre care nu voesc a maĭ vorbi și scri. La acéstă solie a mea în Rusia a participat și însușĭ Mitropolitul Grigorie, și a afirmat tóte, și toțĭ aŭ conchis, că este maĭ bine a trai sub Turcĭ, de cât sub Rusia saŭ sub Cesariul. Și în adever, Domnitoriuluĭ, Mitropolituluĭ, luĭ Filaret, Archimandriților Dositheiŭ și Dorotheiŭ și unora dintre boiarĭ, maĭ bine le este a trăi sub Turcĭ, dar ceia-lalțĭ de la mare până la mic, cu deosebire aceia,

cariĭ aŭ servit Rusieĭ cu credință în resbelul trecut, suspină, plâng și orĭ încătro se uită pretutindenea este mórtea și aștépta ízbăvire prin Rusia, precum aștepta Israil izbavire din Egipet.

La acéstă solie eŭ am fost isbit ca de trasnet și abia am rĕmas cu viață, dar Filaret s'a mirat și mĭ-a ḑis: Ce ți s'a întêmplat așa de naprasnic? Eŭ i-am rĕspuns, că nu sciŭ ce mi s'a întêmplat. In adever eú am primit acéstă solie contra Rusieĭ și am eșit din Valachia, dar cu intențiunea, ca sa nu fac Rusiei nicĭ un rĕŭ, ci ca să scap din mânele luĭ Filaret, dar ajungênd la granițele Moldoveĭ și Polonieĭ, am mulțamit luĭ Dumneḑeŭ, ca m'a izbavit de Filaret vênḑetoriul sângeluĭ chreștinesc și de odată am trimis îndărăpt pre diferițĭ servitorĭ credincioșĭ aĭ meĭ, pe taina în Valachia și să-mĭ adune pre aceĭ ómenĭ, cariĭ au urmat sfatuluĭ meŭ. și pre cariĭ eŭ ĭ-am ajutat, până la șése sute de familiĭ, și când servitoriĭ meĭ aŭ gasit pre aceĭ ómenĭ și ĭ-aŭ adus la jurămênt că vor merge cu mine în Rusia, uniĭ dintre eĭ eraŭ din Valachia veniţĭ pre cheltuéla mea la granițele Moldavieĭ și Polonieĭ, pentru care eŭ am trait pe acele granițe mai mult de un an, adunând ómenĭ prin servitoriĭ meĭ, ca cu dênșiĭ să vin în Rusia și să servesc Rusiei, la ce voiŭ fi destinat; și de accia am parasit eŭ povețele luĭ Filaret, adica nu m'am dus prin Belorusia (Rusia-albă), și n'am voit să mĕ depărtez de Damaskin Archimandritul de Liubensk și de egumenul Theodosie de la Sichăstria Sofronieva, și ca să nu mĕ vĕḑ și să vorbesc cu dênșii, ci m'am dus în Rusia prin Noviĭ-Mirgorod, de acolo în Kremen-

ciug. Aicĭ eŭ m'am presentat la guvernatorul Iazikov și ĭ-am dat suplică despre următórele :

1. Ca să-mĭ dea pământ lânga rîul Dnipru pentru șése sute de familiĭ. 2. Să-mĭ dea un convoiŭ, cu carele pe ascuns să aduc câțĭ-va ómenĭ de la granița Moldoveĭ la granițele Rusieĭ, prin Polonia, cu servitoriĭ meĭ, care convoiŭ sa apere pe ómeniĭ meĭ de Leșĭ, pentru că eŭ am vĕḑut mulțĭ ómenĭ la granițele turceștĭ și moldoveneștĭ, cariĭ aŭ eșit din Rusia dupa cele întêmplate cu generalul Chorvat (1), și mulțĭ din aceĭ fugarĭ vĕḑênd, că eŭ nu voesc să primesc nicĭ pre unul dintre dênșiĭ până nu mĕ voiŭ învrednici sa vĕḑ pre Stralucirea Vóstra și sa vorbesc pentru aceștĭ ómenĭ, și despre altele ce nu amintesc aicĭ.

3. Ca să scrie gubernatorul de Kremenciug la residentul rusesc, carele se afla în Varșava, dacă nu póte însul sa dea convoiu pentru aducerea maĭ sus scrișilor ómenĭ în Rusia, adică ca residentul sa stăruésca a se da scrisóre în Ucraina pentru libera trecere a amintiților ómenĭ în Rusia din Valachia și Turcia, saŭ ca gubernatorul sa mĕ recomânde luĭ Xaverie de la Liubomirsk Brigadirul regimentuluĭ Unguresc, prin carele s'ar aduce în Rusia amintițiĭ ómenĭ, pentru că de la granițele moldoveneștĭ și turceștĭ, pâna la granițele ruseștĭ este teritoriul Liubomireștilor, prin carele trebue sa tréca aceĭ ómenĭ.

4. Ca sa-mĭ dea ukaz dischis, câțĭ anĭ va fi liber de datoriĭ catre stat acel pământ, pre carele îl vor

(1) Veḑĭ „Analele“ Tom. VIII.

da mie și ómenilor maĭ sus scrișĭ, și după trecerea anilor liberı, ce dare catre stat se va impune aceluĭ pamênt, saŭ serviciŭ, saŭ vor fi eĭ ómenı împĕrateștı Și acest ukaz dischis să se dea în mânele mele, ca prin servitorii meĭ sa-l trimit a se citi celor șése sute de ómenĭ, ca sá crédă că eŭ nu-ı amăgesc.

5. Până ce servitoriĭ meĭ vor ajunge la granița moldovenéscă în taĭnă, până ce li se va ceti ukazul și se vor aduce ómenii în Rusia, Guvernatorul sa-mĭ dea pasport ca sa vin la Petersburg la Strălucirea Vóstră, ca să ve esplic cele scrise și multe altele care aicı nu s'aŭ scris. Aceste secrete eŭ nu le-am descoperit Domnuluĭ Gubernator Iazicov, afara de cele cincĭ punte. Ci ı-am spus numaĭ, cum a scris minciuna Episcopul Filaret, ca am nevoe sa cer milostenie în Rusia, dar din luna luĭ Februariu până acum n'am primit nicĭ o resoluție de la Domnul Guvernator Iazicov, și informându-me. ca Archimandritul Damaskin se află în Monastirea Liubensk, am luat pasport de la Domnul Gubernator și am venit în Monastirea Liubensk, unde contra povațuirei luĭ Filaret (ca sa nu mĕ duc și sa nu vorbesc cu Damaskin), eŭ tóte aceste secrete le-am descoperit duchovnicește la marturisire Archimandritului Damaskin în timpul Mareluĭ post, fară nicı o sila și frica, și am rugat pre Archimandritul Damaskin să traducă în limba ruséscă tóte cele scrise de mine în limba latină. Spre maĭ buna încredințare cá eŭ voesc a servi Rusieĭ cu credință dovidesc prin aciea, ca eŭ înainte de acéstá am servit Rusieĭ în curgere de opt anı, când cu pericolul de a-mĭ perde cinstea, postul, viéța și

cu cheltuélă am izbăvit nişte ómenĭ ruşĭ din mânele Turcilor, pentru care am fost ţinut în arest şepte luni; cum pre aceĭ ómenĭ ruşĭ Filaret făgaduise a-ĭ preda Turcilor, şi eŭ cu ajutoriul luĭ Dumneḑeŭ ĭ-am liberat. Pre un diacon grec anume Sofronie din Mitrofania, Filaret nóptea l-a dat Turcilor prin ómenĭ înarmaţĭ de a-ĭ Spătărieĭ şi l-a trimes la graniţa turcésca, scriind că şi acest diacon, deşi este grec, este din numĕrul spionilor ruseştĭ, cariĭ aŭ fugit şi că acest diacon ar fi descoperit Ruşilor baniĭ ascunşĭ de Turcĭ, pre cariĭ Ruşiĭ ĭ-aŭ luat din Monastirea Geisek. Acest serviciŭ al meŭ este cunoscut şi se va adeveri de marturĭ vii, de aceĭ pre cariĭ eŭ ĭ-am liberat. La urmă cu lacrimĭ căḑênd la piciórele Strălucireĭ Vóstre, te rog ca pre norocul celor nenorociţĭ! ca pre limanul celor nevoeşĭ! ca pre mângaerea celor întristaţĭ! ca pre scăparea şi ajutoriul streinilor! a nu mĕ învinovaţi, că eŭ ostinesc pre Stralucirea Vóstră cu acéstă scrisóre a mea. Cu tótă supunerea ve rog a me recomenda Maiestăţeĭ Sale împĕrăteseĭ, ca sub protecţia Maiestaţeĭ Sale să pot a-mĭ împlini serviciul la care voiŭ fi destinat şi pre carele îl voiŭ putea purta cu acei ómenĭ, pre cariĭ am să-ĭ aduc în Rusia, dupre starea şi rangul meŭ. Rog să scrieţĭ Domnuluĭ Guvernator de Kremenciug, ca să-mĭ dea pasport pentru venirea mea la Strălucirea Vóstră. Al Stralucireĭ vóstre milostivuluĭ meŭ Domn prea supus rob Subiectus perpetuusque fidelis Servus Alexius Exarcha Valachiæ Iegumenus et Theologiæ professor Mitropoliæ Bucurestensi. 1783 Maiŭ 2“.

Lăsând la o parte nemulțămirele personale ale călugăruluĭ Ungurean Alexie asupra Episcopuluĭ Filaret, care aŭ putut proveni din neîmplinirea dorințelor sale pentru serviciile ce spune că aŭ făcut luĭ Filaret în misiunea sa de spion în Austria, și la Constantinopol, pentru a-l ajuta să se facă Episcop la Rômnic, constatăm un lucru din tóte spusele călugăruluĭ Alexie, că Episcopul Filaret era și un abil politic și rafinat diplomat; că politica luĭ era aceiașĭ, ca și a Mitropolitului Grigorie, și negreșit și a altor patrioțĭ însemnațĭ, anume, de a păstra și a întări legaturile politice ale Țereı cu imperiul turcesc. Fusese o vreme, când Româniĭ și din Moldova și din Valachia ar fi preferat a se anexa la una din puterile vecine, la Austria, saŭ Rusia; dar vĕḑênd eĭ în curgere de maĭ mult timp, cá făgăduințele ce li se da și de Austria și de Rusia, nu sunt sincere, eı s'aŭ strîns maĭ tare de Turcia, și apĕraŭ interesele politice ale Turcieĭ, ca pe ale lor propriĭ. De aceia videm pe Episcopul Filaret, carele era organ activ al politiceĭ Mitropolituluĭ, negreşit al Domnitoruluĭ, trimițênd spionĭ prin Austria și Rusia, ca să scie cum maĭ bine să se pótă pazi și pe sine și țéra, și pe Turcıa de subminarile politice ale Marilor Staturĭ vecine. Filaret a putut sa se servésca, contra dușmanilor personalĭ, de întervenirea Sultanuluĭ la suirea sa pe scaunul Episcopieĭ Rômniculuĭ, post la care, precum am vĕḑut, el avea marĭ dușmanĭ, cariĭ născocise asupră-ĭ grave calomniĭ.

Esemple de felul acesta s'aŭ maĭ întâmplat în țĕrile române. Voiŭ aminti un esemplu din Moldova,

têmplat cu doĭ-spre-ḑece anĭ maĭ în urmă de cât al luĭ Filaret, anume: In anul 1792 Episcopul de Huşı Iacov fu redicat la Mitropolia Moldoveĭ prin firman venit de la Sultanul catre Domnitorul de atuncĭ Alexandru Moruz, pentru motivul că Iacov, ca Episcop de Huşı, rescumpĕrase un numer de Turcı din captivitatea Ruşilor. La acusările de immoralitate aduse de autorul scrisóreĭ catre Kniazul Potemkin, voiu observa numaı atâta, ca în tóte timpurile la ocasiunea vacanţelor la Mitropolie si Episcopiĭ, aŭ fost maĭ mulţı aspiranţĭ. Ceĭ maĭ cu puţine merite se temeaŭ fórte de ceĭ meritoşı şi spre a-ı împedica de a nu le eşi înainte, nascoceaŭ cele maĭ scârbóse calomniı, pe care maĭ ales ceĭ simpli le credeaŭ de a binele. Meritele luı Filaret aŭ deşteptat invidia multora din aspiranţı şĭ ı-aŭ îndemnat a nascoci calomniĭ asupra-ĭ. Calugarul Alexie, carele îşı dă atâtea titlurı şi de şciinţa şi de serviciĭ aduse ţereĭ, încă póte să fi fost unul din aspiranţĭ, sau cel puţin unul din ceı simpli şi lesne creḑĕtorĭ. In tot casul el era fórte desgustat, şi de aceia a parasit ţéra şi s'a pus în serviciul Rusieĭ, de a aduna coloniştĭ pentru provinciile sudice ale Rusieĭ, numaĭ să-şĭ pótă acolo asigura existenţa şi o posiţiune onorabilă.

Ceia ce este sigur, sunt faptele patriotice ale Episcopuluĭ Filaret, pre care le-am vĕḑut în urmă, cât aŭ fost el pe scaunul episcopal al Rômniculuĭ: muncă pentru îmbogaţirea literatureĭ nóstre bisericeştĭ, ca biserica nóstra să nu fie în acéstă privinţă maĭ jos de cât alte bisericĭ ortodoxe, grécă şi sla-

vonă, și ca Românii în cultul lor divin să nu mai aibă nevoie de alte limbi necunoscute. Acésta a fost ținta și direcția dată clerului învĕțat al României de Mitropoliții cei mari, ca Theodosie, Antim, Grigorie, și urmată de Episcopii cei demni, ca Damaskin, Grigorie, Parthenie și Kesarie; așa a urmat, și de acelaș spirit românesc a fost însuflețit și Filaret. Meritele lui Filaret aŭ fost aprețiate și în sferele înalte ale țĕrei; caci în anul 1792, murind Mitropolitul Cosma, Domnitoriul de atunci Constantin Suțul, împreună cu sfatul țerei au redicat pre Filaret la trépta de Mitropolit al Ungro-Vlachiei.

Dam aici un resumat de actele publice, cé s'aŭ sevêrșit la stramutarea Episcopului Filaret de la Rômnic la Mitropolia Ungro-Vlachiei, dupre cum ele se afla în condica sântă a Mitropoliei din Bucureștı, spre se videa tot-odata ce forme se paziaŭ atunci la alegerea Mitropoliților în Muntenia.

După mórtea Mitropolitului țĕrei Cosma, têmplată la 2 Septembric, anul 1792, Domnitoriul Michail Suțu, adunând Divan din clerul înalt și boerii țerei, aŭ ales în unanimitate pre Episcopul Filaret, apoi prin scrisórea domnésca de la 6 Sept. catra Patriarchul icumenic Neofit, Domnitoriul cere ecdosis patriarchicesc catra Mitropolitul Stravrupoliei Grigorie, carele să proclame și sa instaleze pre Filaret la scaunul Mitropoliei. Domnul dice în scrisórea sa către patriarchul despre alegerea lui Filaret și despre calitățile lui: Fiind că pré sânta Mitropolie de sub domnescul și stăpânescul nostru tron a rĕmas vĕduvă de duchovnicescul ei păstoriŭ, sfîrșindu-și acum viața

fericitul Mitropolit al Ungro-Vlachieĭ D. Cosma, la 2 ale curenteĭ diminéța, și toțĭ ceĭ de aicĭ, ca dintr'o gură, atât ceĭ din sfințitul cler, cât și ceĭ din ordinea politică, ne-aŭ propus, că iubitoriul de Dumnedeŭ sfințitul Episcop al Rômniculuĭ, D. Filaret, este vrednic de succesiunea acesteĭ pré sfinte Mitropoliĭ, márturisind toțĭ cu un glas și rugându-ne cu o socotință nestrămutată pentru așeḑarea theofilieĭ sale la păstorirea cea de căpitenie locală. De altă parte cunoscênd și noĭ demnitatea persóneĭ respectabile a theofilieĭ sale, precum și calitățile sufleteștĭ și spirituale ale luĭ . . . . . . și ca este cel maĭ betrân dintre Episcopĭ . . . etc., am admis pre theofilia sa la tronul Mitropolieĭ Ungro-Vlachieĭ. Apoĭ cere la patriarchie recunóșterea luĭ Filaret, și însărcinarea Mitropolituluĭ Stavrupolieĭ de a-l înstala.

Patriarchul rĕspunde Domnuluĭ prin scrisórea de la 13 Sept., prin carea împuternicește, cu sinodul patriarchicesc, pre Mitropolitul Stavrupolieĭ a înstalá pre Filaret la Mitropolie. Pre Filaret îl numește „confrate pré iubit, vrednic, probat, cuvios întru tóte“. Patriarchul tot atuncĭ a scris Mitropolituluĭ Grigorie al Stavrupoleĭ, carele trăia în Bucureștĭ, ca să proclame pre Filaret Mitropolit, și împreună cu ceialalțĭ Episcopĭ din țéră adunându-se în biserica Mitropolieĭ, sá facă forma de alegere bisericésá, carea represinta un feliŭ de votare saŭ balotagiu între câțĭ-va candidațĭ pușĭ de formă, și carea în limba bisericéscă se kiama „psifiare și ipopsifiare“ saŭ aruncare de sorțĭ, din carea tot-déuna esă candidatul hotărît de maĭ înainte. La acéstă ocasiune candidațiĭ pușĭ de

formă aŭ fost: Mitropolitul Lidiei Grigorie, și Dosotheiŭ Filitis Episcopul de Buzeŭ. Acéstă operație se face prin un prescript verbal trecut în Condica Sfânta, subscris de Archiereiĭ, cariĭ aŭ luat parte la ipopsifiare, sub președința Archiereuluĭ delegat înadins de Patriarch la instalarea nouluĭ Mitropolit (1).

Reproducem aicĭ prescriptul verbal încheeat la ipopsifiarea Mitropolituluĭ Filaret:

„Rĕmâind veduva Mitropolia Ungro-Vlachieĭ, fiind că cel ce aŭ fost până acum Archiereŭ, D. Cosma, ș'a sfîrșit viața, din ordinul Inalt pré sfințituluĭ Patriarch icumenic, D. D. Neofit, cu consimțimêntul pré cucernicuĭuĭ și pré înălțatuluĭ nostru Domnitoriŭ Ĭoan Michail Suțul Voevod, am intrat în templul sfinteĭ Mitropoliĭ a Bucureștilor, însemnat cu amintirea sfinților slăviților și în tocma cu Apostoliĭ Imperațĭ Constantin și Elena, spre a face sorțĭ pentru cel ce are să primésca acest trôn veduv. Și în adever ânteiŭ am pus pre Inalt pré sfințitul Mitropolit al Lideĭ, D. Grigorie, al doilea pre iubitoriul de Dumnedeu Episcopul Buzeuluĭ, D. Dositheiu, și al treilea pre iubitoriul de Dumnedeŭ Episcopul Rômniculuĭ, D. Filaret, carele a fost preferit celora-lalțĭ pentru pastorirea acesteĭ Mitropoliĭ. De aceea s'au trecut și numele lor în presenta Condică sânta 1792

(1) Acéstă ipopsifiare se pastréza la noi şi astădi, dar consta numai întru aceia, ca în séra dinaintea dilei destinata pentru chirotonia unui uou Archiereu, câți-va Archierei, convocați de Mitropolitul, se aduna în biserica Mitropoliei, şi la finele Vecerniei, dupa o mica ceremonie speciala bisericésca, se închee un prescript verbal în condica sfânta, în carele se trece numele candidatului ales de Sinod şi recunoscut de Rege, şi ĭ se face cunoscut, ca adoua di are sa fie chirotonit Archiereu.

Sept. 23. Subscrişĭ: Grigorie al Stavrupolicĭ, Anthim al Pogonianeĭ, Meletie al Thebaidei, Dositheiŭ al Buzeuluĭ, Nicodim al Iliopolei, şi Ioan Vacarescul Dikeofilaxul Bisericeĭ ceĭ Marĭ şi Mare Spatariŭ. Prescriptul verbal şi subscrierile sunt în limba grécă. După acésta Archiereiĭ aicĭ menţionaţĭ şi cu marele Spătariŭ Domnesc Vacarescul aŭ dat luĭ Filaret următoriul act pentru recunóşcerea luĭ în demnitatea de Mitropolit, tot în limba grecésca:

„Fiind ca şi dupre alegerea comuna a întregeĭ obştiĭ, sfinţite şi politiceşti, şi cu consimţimêntul pré înalţatuluĭ, pré cucerniculuĭ şi pré încuviinţatuluĭ Domnitoriŭ şi cârmuitoriŭ a tóteĭ Ungro-Vlachieĭ D. D. Ioan Michail Constantin Suţul Voevod, Înalt pré sfinţia Vóstra aţĭ fost ales şi proclamat pentru tot-déuna (pe viaţa) Mitropolit acesteĭ Mitropolii veduve a Ungro-Vlachieĭ, fiind ca fostul D. Cosma s'a mutat catra Domnul. Înalt pré sfinţitul nostru Domn şi stapân şi Patriarch icumenic D. D. Neofit, cu sfântul de pe lângă dênsul Sinod, conformându-se cu vechiul obiceiŭ al loculuı, a primit acésta alegere comuna, şi cu ecdos patriarchicesc şi epistola sinodala îmi porunceşte mie celui mai mic, ca, împreuna cu fraţiĭ sfinţiţi Archiereĭ, aflatori aici, sa facem obicĭnuiţii sfinţitiĭ şi bisericeştii sorţĭ (psifi), şi sa redic pre Înalt pré sfinţia Vóstra la Scaunul cel veduv al Ungro-Vlachieĭ. Şi decĭ, supuindu-me poruncii Kiriarchiceştĭ, cei date mie, împlinesc acest ordin sfânt, dorind Inalt pré sfinţiei Vóstre din adêncul sufletuluĭ: mulţĭ anĭ Stapâne. 1792, Sept. 24". Urméza acelésĭ subscrierĭ,

ca şi la psifiare. (Revist. Biser. ort. rom. an. IX luna Octombr. p. 757—767).

Aceste recunóșcerĭ și psifierĭ saŭ votarĭ bisericeștĭ eraŭ numaĭ simple formalitațĭ de adoua mână. Filaret era deja Mitropolit îndata dupa mórtea predecesoruluĭ sĕŭ; căcĭ în condica sfânta gasim, ca el ca Mitropolit al Ungro-Vlachieĭ, la 8 Septembriu, confirma psifiarea sau votarea bisericésca a Archimandrituluĭ Nectarie, carele se alesese ca succesor al sĕŭ la Episcopia Rômniculuĭ. (Condica Sf. aceiașĭ Revista, luna Noemb. p. 841).

Din activitatea carturarésca a Mitropolituluĭ Filaret, cunóșcem, că el în anul 1792 a retipărit la Rômnic înca o carte, *Kazania*. Pré sfinţitul Genadie în notiţele biografice despre Episcopul și Mitropolitul Filaret, publicate în Revista Bis. Ort. Rom. pe anul 1881, lunele Februariŭ și Apriliŭ, ne spune între altele, ca a gasit în Archiva Mitropolieĭ din Bucureștĭ un manuscris grecesc întitulat: Συλλογὴ διαφόρων ἐπιστολῶν πολιτικων. (Adunare de diferite epistole politice). In aceia colecţiune se afla un numĕr însemnat de scrisorĭ ale Mitropolituluĭ Filaret catra Patriarchiĭ Bisericeĭ Ortodoxe, catra membriĭ Sinoduluĭ Patriarchieĭ de Constantinopole, catra diferite persóne, scrisorĭ prin care Filaret anunța suirea sa pe Scaunul Mitropolieĭ Ungro-Vlachieĭ; deaseminea, că în acea colecţiune se afla o suma de felicitarĭ adresate de acele persóne luĭ Filaret cu ocasiunea rĕdicareĭ luĭ la Mitropolie. Dupre documentele Mitropolieĭ, pré sfinţitul Genadie ne maĭ spune despre Mitropolitul Filaret: 1) ca a întarit un act de îm-

prumutare al luĭ Nikifor egumenul de la Monastirea Déluluĭ, dat unuĭ pacharnic Grigorie. 2) Mitropolitul Filaret, în anul 1792, primind tânguirea Stareţuluĭ Georgie, că fraţiĭ adunaţĭ în Monastirea Cernica traĭaŭ în mare sărăcie şi strîmtóre, şi cererea luĭ de a i se da sub administraţie şi Monastirea Căldăruşaniĭ, carea era avută, Mitropolitul i-a aprobat cererea, şi de atuncĭ stareţul Georgie deveni superior amânduror acestor Monastirĭ, petrecênd când la o Monastire, când la alta. 3). Patriarchul de Ierusalim, la 15 Oct. 1792, adică îndata după instalarea luĭ Filaret, felicitându-l cu Mitropolia Ungro-Vlachieĭ, îl rógă ca să aĭbă interes pentru averile din ţéră ale sfântuluĭ Mormênt; éra Mitropolitul îĭ rĕspunde în acésta cestiune: „Inşciinţez pre fericirea Vóstra prin umila mea scrisóre, ca din copilarie nutręsc un respect fórte mare şi datorit în mod inevitabil catră pré sfântul şi datoritul de viaţa mormênt al Domnuluĭ, pentru care nicĭ în viitoriŭ nu voiu înceta de a conlucra ceia ce pentru mine este o datorie, şi a lupta, cât îmĭ va sta prin putinţă pentru trebuinţele cele impunatóre ale Monastirilor st. mormênt de aicĭ. 4) Patriarchul ecumenic Neofit, arĕtând Domnuluı A. Moruz lipsa şi saracia scóleĭ patriarchale din Constantinopole, Domnitoriul pe de o parte vine în ajutoriul scóleı din Constantinopole, hotarând a i se da anual din Carvasaraŭa domnéscá câte 250 leĭ, éră pe de alta parte pune în vedere şi Mitropolituluĭ Filaret de a ajutá acea şcólă. Mitropolitul trimite aceĭ şcolĭ un ajutoriŭ de 1600 leĭ.

Regretăm însĕ din suflet, că Prea sfinţitul Gena-

die Enăceanul, carele cel dintĕiŭ din clerul român ș'a dat ostenéla a scrie biografia Mitropolitului Filaret, prevenit prin ideele cele ușóre ce sînt astădĭ la noĭ de modă, asupra cleruluĭ grecesc maĭ ales și a Domnilor Fanarioțĭ, deși recunóșce meritele literarie și sciința luĭ Filaret ca Episcop la Rômnic, în folosul românismului, totușĭ făcêndu-șĭ idee, că el a fost grec de origină, afirma, că redicarea luĭ la Mitropolie a fost o nenorocire pentru biserica țereı; ca alegerea luĭ atât la Episcopat cât și la Mitropolie ar fi fost impusa țereĭ de Domniĭ Fanarioțĭ; ca el, Mitropolit fanariot, ar fi ajutat esploatarea de către Grecĭ a monastirilor închinate, ca ar fi spoliat țéra de veniturĭ spre a ajuta școle grecești din Constantinopole; că acest Mitropolit *fanariot,* împreuna cu alțĭ Episcopı, „eșițı din aluatul bizantin", ar fi „grecizat biserica țereĭ româneștĭ cu totul", etc. Sperând, că cu timpul prea sfințitul Enacénul singur va reveni asupra erorilor și a pripiteĭ sale judecațı despre memoria și faptele unuia dintre ceĭ maĭ însemnațĭ ierarchı aĭ trecutuluĭ bisericeĭ nóstre naționale române, să spunem noĭ acum ceea ce maĭ șcim despre Mitropolitul Filaret.

În anul 1793 Mitropolitul Filaret a propus Domnitoriuluĭ Alexandru Moruz hirotonirea în Archiereŭ titulariŭ a Archimandr. Mitropolieĭ Grigorie. Domnul cere de la patriarchie titlul nouluı Archiereu și ecdos catre Mitropolitul Filaret pentru chirotonire. Patriarchul prin scrisórea sa de la 15 Martie rĕspunde Domnitoriuluı; éra prin altă scrisóre data la Aprilie 27 trimite ecdosis de chirotonire Mitropolituluĭ Filaret. In amêndouĕ aceste scrisorı Patriarchul

numeşte pre Grigorie „barbat însemnat, împodobit cu moravurĭ bune şi cu buna educaţie“. Titlul Archieriei, ce-ĭ da patriarchul este de „Episcop al Chariupolieĭ, ce a fost oare când strălucită“, etc. Actul ipopsifiareı în Condica Sântă are câte-va lacune, anume: nu este trecut numele bisericeĭ unde s'a făcut ipopsifiarea, fiind lăsat loc deşert; deaseminea nu sunt arĕtate nicĭ numele Archiereilor ipopsifiatorĭ. Insă dupre actele solemne ce preced acesteĭ chirotoniĭ, de care am menţionat, nu suntem în drept a presupune, ca acéstă chirotonie nu s'ar fi efectuat, daca nu de Filaret, de succesorul seŭ.

Archipastoria Mitropolitului Filaret a fost scurta: numaĭ de un an; cacı în luna Septemvrie, anul 1793, Filaret a depus demisia în mânele Domnului Moruz, cerênd voie a se retrage în viaţa privata şi rugându-l a pune în locul luĭ o persónă vrednică de a conduce biserica ţereĭ. El declară în demisie, că se retrage de buna-voie, şi din causa deselor bóle ce-l supara. Acésta declaraţiune a luĭ este adeverită şi de doı Archiereı şi contrasemnata de Archimandritul Grigorie.

Reproducem aicĭ acéstă demisiune, precum ea se afla scrisa în Condica Sânta:

„Vedând, că din di în di puterile mele dispar din causa deselor bóle, ce des mi se întêmpla, şi cunoscênd greutatea uneĭ îngrijirĭ duhovniceştı cât este de mare şi grea de purtat, şi apoı dorind ca sa petrec restul puţinelor mele dile aicĭ în linişte, mĕ retrag din scaunul meŭ acesta al Mitr. Ungr.-Vlach. de buna voie, ne silit, şi din socotinţa mea proprie,

depunênd sorţiĭ (Ψήφους) în mânele pré înalţatuluĭ, pré cucerniculuĭ şi pré blânduluĭ nostru Domnitoriŭ, pentru ca să alégă pre acela, pentru carele Domnul va lumina consciinţa Domnéscă, şi carele să fie vrednic a relua cârmele acesteĭ corabiĭ duhovniceştı. Şi spre şciinţă am dat presentul meŭ paretis (demisiune), sub-scris de buna-voie, precum am dis şi nesilit. 1793 Septemb". Atât demisiunea cât şi subscrierea Mitropolituluĭ sînt în limba grécă.

Domnitorul Moruz cedă stăruinţilor luĭ Filaret, şi primindu-ĭ în fine dimisia, pe de oparte a convocat divanul ţereĭ, ca să aléga alt Mitropolit, şi acela la 25 Septembriŭ a ales la scaunul Mitropolieĭ pre Dosotheiŭ Episcopul Buzeuluĭ (Filitis), pre carele Domnitoriul în aceéşı di l-a confirmat; éră pe de altă parte a trimis dimısia Mitropolituluĭ Filaret Patriarchuluĭ Neofit, l-a anunţat despre alegerea luĭ Dosotheiŭ la Mitropolie şi a cerut ecdos patriarchicesc pentru strămutarea lui de la Episcopia de Buzĕŭ la Mitropolia ţereĭ. Patriarchul trimite ecdosul seŭ Mitropolituluĭ Filaret prin scrisórea de la 5 Octombrie. In acésta scrisóre Patriarchul, amintind de scrisórea Domnitoriului dice: Domnitoriul a fost „provocat de caldurósele tale rugaminţı a te elibera de durerile nevindecabile, care nu sunt propriĭ pastoriei pe viitoriŭ a turmei ceĭ cuvêntătóre a luĭ Christos, Inalţimea sa a priimit dimisiunea ta cea de buna voie, a scris bisericeĭ şi a trimis aici la biserica propria ta petiţiune către Inălţimea sa şi dimisiunea sigilata, mijlocind ca să se trimită ecdosul canonic bisericesc pentru aşedarea legală a celuĭ ce

are a primi în mod demn toégul păstoral al Mitropolieĭ de acolo“. Venind apoĭ la alegerea nouluĭ Mitropolit Dosotheiŭ, îl numeşte „contrate al seŭ iubit, bărbat maĭ betrân de cât alţiĭ, înfrumseţat cu virtutea, educat în pietate, înveţat şi mărturisit vrednic de catră toţĭ, atât ceĭ din ordinea clericala, cât şi de catră sistema boeréscă şi politicéscă“. Apoĭ împuternicind pre Filaret de a instala pre Dosotheiŭ, dice: „permitem şi dam ţie voe bisericéscă şi depunem în mânele sfinţieı tale şi sorţiĭ noştri canonicĭ, şi poruncim, ca luând pre Archiereiĭ aflătorĭ acolo, şi cu voia domnésca, sa facı psiful canonic în pré sfânta Mitropolie de acolo, şi cu protocol sfinţit, pre carele îl veĭ scrie în Condica sfinteĭ Mitropoliĭ de acolo, şi dintre ceı eşiţĭ canoniceşte la sorţĭ veĭ preferi dintre alţiĭ pre numitul iubitoriul de Dumnedeŭ Episcopul Buzĕuluı, confratele nostru iubit, D. Dositheiŭ, stramutându-l la scaunul pré sfinteĭ Mitropoliı a Ungro-Vlach., în cât sa fie şi să se dică şi de catră toţı sa se recunósca présfinţit Mitropolit al Ungro-Vlachieĭ, avênd şi locul Kesarieĭ Capadokieĭ. Decı scriind acestea, împuternicim pre sfinţia ta, ca sa facı stramutarea urmaşuluı teu în mod canonic, pentru care îţı trimitem şi canonicescul nostru ecdos patriarchal şi sinodal“. 1793 Octomb. 5.

La 11 Octomb. Mitropolitul Filaret a sevêrşit actul canonic de stramutare a nouluĭ Mitropolit Dositheiŭ, împreuna cu 9 Archiereı, precum arata protocolul saŭ prescriptul încheeat la acea ocasiune în biserica Mitropolieĭ, subscris de Filaret, în calitate de „fost Mitropolit al Ungro-Vlachieĭ“ şi de

ceialalțĭ Archiereĭ, deasemınea în limba grécă. Tóte actele privitóre la dimisia luĭ Filaret și alegerea luĭ Dositheiŭ se pastréza în Condica Mitropolieĭ, numită *Sfântă*, și sunt reproduse de prea sfințitul Enăcénul în Revista Bis. Ort. Rom. luna Noemb. a. 1885.

Prea sfințitul Genadie Enăcénul, în skița sa de biografie a Mitropolituluĭ Filaret, spre a dovedi, ca Filaret în adever era cu sanatatea sdruncinată de bóla, citéză din colecțiunea de scrisorĭ, amintita în urmă, pasage din douĕ scrisorĭ ale luı Filaret, una catră Patriarchul Neofit, și alta catre Domnitoriul Moruz. În cea dinteiŭ, arĕtând patriarchuluĭ causa dimisiuneĭ sale, Filaret spune, ca ocupațiunile depuse înca din tinerețe în favórea bisericeı și a societațiĭ 'i-aŭ nimicit puterile corpuluĭ și l-au facut incapabil de a maı purta greutatea de Atlant a pastorieĭ acesteĭ Mitropolii a Ungro-Vlachieı, și tot-odata anunța pre Patriarch, ca Domnitoriul Mòruz, *dupa repețite rugămințı din partea sa,* i-a primit dimisiunea, acordându-ı de a trai în țéra, retras, și sub auspiciile Domnitoriuluĭ. În a doua scrisóre Filaret se scuză catră noul Domnitoriŭ Moruz, că din causa de bólă nu póte eși spre întimpinarea luĭ, la sosirea sa în țéră, și ca de acea a delegat din partea sa pe Episcopul de Buzeŭ Dositheiŭ, carele are însărcinarea de a felicita pre Domnitoriŭ la venirea sa la tronul țereĭ (¹). Prea sfințitul Enacénul nu crede că sănatatea sdruncinata a luı Filaret a fost singurul și îndeajuns motiv al dimisionareĭ luĭ; ci pre-

(¹) Συλλογη διαφόρων ἐπιστολῶν πολιτικῶν No. 18 p. 32—34.

supune și de la sine, fără nicĭ un temeiŭ istoric, órecare taĭnică reacțiune a boerilor țereĭ contra fanariotismuluĭ, pre carele îl representa în țară Mitropolitul Filaret, carele ar fi avut de theză a archipastoriei sale: „desnaționalizarea bisericeĭ româneștĭ“ ! ! (1)

Așa dar Mitropolitul Filaret s'a retras în viața privată, și cu tóte ca nu se cunosc pana acum date despre viața luĭ privata, nicĭ despre timpul morțiĭ lui, el ș'a sevêrșit viața aicĭ în țéra, în retragerea sa, precum am vedut maĭ sus esprimata dorința lui catra Domnitoriul Moruz. Pe la anul 1795, traia încă Mitropolitul Filaret; caci în acel an el a retiparit la Rômnic cartea de *cuvinte ale st. Macarie Egipténul.* Portretul Mitropolitului Filaret se pastrézā la Mitropolia din Bucureștı.

În partea despre améda-di a Bucureștilor este un dél și sub el un șes, care pórtă numele de „Filaret“. Tot acolo pana nu de mult era o ceșmea, carea se numia „Ceșméua Mitropolitului Filaret“. Ea constá din o casa mare de pétră cu doue rêndurĭ. În rêndul de desupt era ceșméua, éra deasupra era un foișor sau sala de petrecere. Apa cea buna a ceșmelei luĭ Filaret aduná acolo vara spre recorire mulțime de lume din Bucureștĭ, maĭ ales serbatorile. Acea vestita ceșmea, devenind în fine nepracticabila, fu stricata împreuna cu casa deasupra eĭ. Deși între aniĭ 1754-1760 fusese înca un Mitropolit tot cu numele Filaret, totușĭ eŭ cred că ceșméua și délul cu

(1) Vedı Revist. Bis. Ort. Rom. luna Apr. 1881, p. 459.

numele Filaret, amintesc numele lui Filaret II-le, cu carele noĭ ne-am ocupat în acéstă scriere.

Regretăm că la stricarea ceşmeleĭ Mitropolitului Filaret nu s'a luat mesurĭ a se pastra macar inscripţiunile şi sculpturile cu care, dupre cum m'am informat, ceşméua era bogat împodobita.

Dam aici o descriere a acestei ceşmele, dupre cum mi-a representat-o bătrânul Colonel Papazoglu, cunoscutul nostru Archeolog, în vêrsta de 75 anĭ, şi carele în tinereţele sale o a apucat în tóta splendórea eĭ.

D-nul Papazoglu crede că localitate ce pórtă acum numele de Filaret, cu délul sĕŭ, a fost cumpĕrata de Mitropolitul Filaret, carele avea acolo via sa, şi pe urma o a daruit Mitropolieĭ, şi acésta o a stapânit pâna la secularisarea averilor bisericeştĭ, în anul 1860. Iată acum descrierea ce a facut D-l Papazoglu ceşmeleĭ Mitropolitului Filaret:

Ceşméua avea doue etage. In etagiul de sus era un salon mare, împregiurat cu sofale, cu perinĭ roşiĭ şi cu ciucurĭ albe de bumbac. In mijlocul salonuluĭ, o masa mare de stejar, încungiurata cu scaune. Acolo se recreaŭ Mitropoliţii în timp de vara dupa prânz, în ḑilele de serbatorĭ, unde se adunaŭ de asemenea la conversaţiĭ boeriĭ enoriaşĭ aĭ Mitropolieĭ: Golesciĭ, Cătuneniĭ, Falcoeniĭ, Jieniĭ, Bujoreniĭ, Dudescii, etc., cariĭ conversaŭ şi petreceaŭ timpul împreună cu Mitropolitul ţereĭ. In ḑiua prasniculuĭ Sfinţilor Impĕraţĭ Constantin şi Elena, hramul Mitropolieĭ, Mitropolitul da masă mare, la care invita pe toţĭ boeriĭ, atât ceĭ în activitate (halea) cât şi

ceĭ în retragere (paia); asemenea pe consuliĭ strĕinĭ precum şi starostiĭ comercianţilor şi industriaşilor: lipscanĭ, cojocarĭ (blanarı), toptangiĭ, băcanĭ, cureları, papugiı, işlicarĭ, etc. Salonul se sprijinea pe 12 stâlpĭ de pétră cu capitele şi cu sculpturĭ de florĭ. Acoperemêntul era învĕlit cu olane. In salon se suia pe o scară larga, pe dinafară, acoperită.

Sub salon, în etagiul de jos era ceşméua, cu 12 ţevĭ de alamă, prin care curgea în abundenţă apa de sub malul Filaret, în jghiaburĭ de marmura; éră deasupra fie-careı din aceste ţevĭ eraŭ reliefurĭ sculptate în marmură, representând cu o artă frumósă cele 12 zodiĭ ale anuluĭ; éra deasupra lor, pe o marmura mare, se vedea marca archiepiscopala, cu inscripţiune în limba română, descriind fundarea acestuĭ frumos monument (1).

Pavimentul ceşmeleı era aşternut cu marmoră, şi cu jghebuleţe în zigzagurĭ pentru scurgerea apeĭ, carea eşind afara din ceşmea se scurgea în balta învecinată, învascută cu stuh. Din acésta balta, prin un deosebit canal, apa se strecura spre strada Şerban-Voda (Podul Beiliculuı) şi continuând pe lânga Bisericuţa Manu, eşia în Cărămidarĭ, Zarzavagiĭ (legumarı), sub délul Văcareştilor, şi de acolo se strecura în Dâmboviţa.

Din relaţia dată de Eforia Spitalelor din Bucureştı, în anul 1870, sub titlul de „Note şi documente

(1) Domnul Papazoglu n'are copiı de pe acea inscripţiune; dar mı-a spus ca crede a se fi pastrând acele marmure cu inscripţiunĭ şi sculpturı la óre-care persóne, care le-ar fi fost asigurat la dărâmarea aceleı ceşmele. Intrebând pe acele persóne, m'au asigurat că n'au nicı o cunoscinţa de dênsele.

relative la Asilul Elena Dómna", se vede că Mitropolitul Filaret în anul 1792 ș'a facut testamentul seŭ, prin care a lăsat o avere colosala pentru întreținerea și educațiunea copiilor orfanĭ, avere compusă din maĭ multe moșiĭ, maĭ multe hanurĭ și lócuri în Bucureștı; dar ca prin nestatornicia lucrurilor de atuncĭ și prin reaua credința a Epitropilor, tóte acele averĭ s'aŭ înstreinat și chiar testamentul Mitropolituluĭ a perit fară urmá. Din toată acea avere lasata orfanilor, a scapat din întâmplare numaĭ hanul, carele s'a cumparat în urma de guvern și a zidit în locul luĭ tétrul actual. Reproducem aicĭ întocma relația amintită a Epitropieĭ Spitalelor despre mijlócele cu care s'aŭ fundat scóla de fete orfane, numita „ Asilul Elena Dómna", relație în care se vorbește despre donația Mitropolituluĭ Filaret II-le.

„Ca și alte institutiunĭ de bine-facere în România, a esistat asemene instituțiunea pentru creșterea și educațiunea copiilor orfanı, și daca mult timp nu s'aŭ vĕḑut puse în practica dorințele și legaturile persónelor filantropice, saŭ dispozițiunile legilor de pe timp, acésta a provenit parte din causa feluritelor fase, prin care a trecut România, parte din apatia guvernelor ce s'au succes.

Deja la finele seculuĭ trecut, Prea Sfinția Sa Mitropolitul Filaret, unul din ceĭ maı filantropĭ barbațĭ aĭ epoceĭ, și a căruia viață a fost un șir de fapte piόse și devoțiune, a lăsat, prin testamentul sĕŭ din anul 1792, o avere colosala spre întreținerea și educațiunea copiilor orfanı. Insa acésta avere compusă din maĭ multe moșiĭ, maĭ multe locurĭ și

hanurĭ în Bucureştı, s'a înstreinat de la destinaţiunea eı. După tóte cercetarile făcute, testamentul numaĭ esista în archiva statuluĭ, şi se ḑice ca ar fi fost chiar sustras şi rupt de persónele interesate de a înstreina averea orfanilor în folosul lor propriŭ.

Din tóte chârtiile atingĕtóre de bunurile lasate de Mitropolitul Filaret, esistă în ḑiua de astăḑĭ numaĭ un proces verbal al Sfatuluı administrativ, din întĕia Domnie regulamentară, carele constată că guvernul a cumpărat hanul luĭ Filaret, avere a orfanilor, spre a construi tétrul din calea Mogoşóeı.

In raportul DomnuluĭMinistru al Controluluı din anul 1860, către Domnul Ministru al Finanţelor, înserat în Monitorul cficial No. 214, acel an, prin care face darea de sama a conturilor tuturor caselor ce se afla în revisiunea controluluĭ pâná la 1 Ianuarie 1858, se citeşte următórea nota la reservele caseĭ de bine-facerĭ:

„Dimpreuna cu leĭ 114,000, destinaţĭ pentru cladirea de institut pentru copiĭ sĕrmanĭ, cu acest prilej şi spre împacarea cugetuluĭ, însemnéză că acéstă casa s'a napustit (parasit) cu luarea hanuluĭ ce avea şi de la care tragea un folos anual peste 20,000 leĭ, pe al căruia loc s'a cladit tétrul, şi pentru care prin legiuirea obşteştiı adunarı, dintĕiu se hotăraşte a se despagubi cu suma de galbenĭ 10,000, cu care să se cumpere o moşie, în cât sa dea venitul ce lua de la banı; însă prin o alta chibzuire a obşteştiĭ adunarĭ, din anul 1843, se mărgineşte acésta numaĭ de a i se cumpara un alt loc pentru clădirea unuĭ institut pentru copiĭ sĕrmanĭ, când va veni în stare

casa, a face o asemenea zidire; prin urmare numaĭ când i s'ar da venitul de 17 anĭ, de când i s'a luat, în sumă de 340,000 și cu ceea ce maĭ are adunațĭ din venitul hanuluı, ar putea fi în stare a se face cladirea cuvenita, dupa cum era vorba spre împlinirea dorințeĭ danuitoruluı, reposatul Mitropolit Filaret....

In maı multe rênduri s'a ridicat vócea în favórea copiilor orfanı; și chiar din sînul adunareı generale s'aŭ ivit reclamațiunĭ în contra lipseı de creștere a acestor copiĭ, în contra stareĭ lor deplorabile, și în contra delapidărilor, ce s'aŭ făcut cu averea Mitropolituluı Filaret". (p. 4—6).

Jalind din adâncul sufletuluĭ, cá la noĭ multe testamente și donațiunĭ ale marilor și generoșilor predecesorĭ, destinate pentru binele general al Românieĭ, au avut sórta testamentuluĭ Mitrop. Filaret, speram ca lucrurile se vor îndrepta și ca inimile generóse și devotate bineluĭ public nu vor lipsi din némul nostru, și cu deosebire *semênța cea bună* de Ierarchĭ aleșı aĭ Biscriceı Române nu se va perde nicı o dată de pe câmpia duchovnicésca cea roditóre a iubiteĭ nóstre patriĭ, — *Românicĭ Ortodoxe Catolice de Resarit.*

(FINE). Episc Rom Melchisedek.

REFLEXIUNI RELIGIOASE

CU OCASIUNEA RESTAURĂREI ȘI SÂNȚIREI

ST. MITROPOLII DIN MOLDOVA

—

I.

Prin sânțirea catedraleĭ de Iașĭ, Biserica serbéză serbarile sale cele maĭ splendide, maĭ maiestóse și maĭ impozante. Orĭ când serbatorile bisericeștĭ, maĭ ales cele domneștĭ, aŭ acest caracter; dar la sânțirea templelor, a catedralelor, ceremonialul religios, fiind de o însemnatate simbolică și mistică, și prin rugele cleruluĭ învocându-se asupra templelor reversarea haruluĭ divin, ajunge a fi cu deosebire pompos și moralminte edificator și fórte instructiv.

Serbărĭ splendide: căcĭ biserica cu acéstă ocasiune îșĭ desfășura tótă stralucirea și lucsul ce-i este permis a-l avea în ornamentațiunea interióra și esterióra a templuluĭ, în prețul odorător și în învesmêntarea sacerdoțiuluĭ;

Serbarĭ maiestóse: cácĭ templul fiind simbol al palatuluĭ Ființeĭ ceĭ prea înalte, al idealuluĭ religios,

al D-ḑeuluĭ căruia lumea se închină, biserica cu bucurie chémă pe tóte treptele sociale inferióre și superióre a lua parte la ceremonialul pentru sânțirea, deschiderea și inaugurarea caseĭ de rugaciune, în care are a se sanctifica tot cel ce intră cu inima drépta, cu cuget curat, și cu voința fermă a mulțámi Celuĭ A Tot Puternic pentru bine-facerile primite și a-ĭ chema mila și ajutorul în restriștele întâmplate; cu un cuvênt, biserica prin sânțirea templelor pune la disposiția orĭ-căruı om sanctuarul cuviincios, de unde ființa cea marginita se póte pune în relațiunĭ spirituale, tainice și sentimentale cu Ființa cea nemarginita, și de unde finitul presimte infinitul;

Serbărı imposante : cacĭ prin intensitatea stralucireı și prin manifestarea mareției acestor serbarı, se întipareşte adânc în mintea credincioșilor ce ĭaŭ parte la ele sublimitatea cultuluı religios, carele este în stare a pune în mișcare și a întruni într'un gând și într'o inima frațasca pre toțı ceı ce aŭ ceva *sânt* în consciința lor, pre toțĭ ceı ce pórtă în sine cultul frumosuluı, ce-l vor contempla în picturile ideale ale noueĭ catedrale, și cultul adeveruluĭ artistic ce-l vor afla în dimensiunile marețe și în liniile proporționate și conform architectureı templuluĭ creștin (1).

Aceste serbătorı religióse de sigur vor lasa urme neşterse în memoria celor ce le vor visita și vor participa la densele.

---

(1) Templul fiind pe din afara constituit din linii drepte și paralele, afara de acoperemênt și turnurı, iar pe din launtru din maı multe arcade pe care stau cincı bolțı, presinta un stil mixt din cel roman și bizantin.

II.

Serbările religióse presupun mișcărı, agitărı, sentimente religióse. Și în adever, de un timp încóce se semnaléza în România o mișcare, o sensațiune maĭ neobicĭnuita decât în trecut în ce privește religiunea, atât pe terenul intelectual cât și material. Restaurarea de temple vechĭ, fundarea de catedrale, înființarea facultățeĭ Teologice, tóte acestea sunt semne ca sentimentul religios s'a deșteptat din nou și maĭ energic între Românĭ.

Pe de oparte părasită și uitata fiind biserica, iar pe de alta crud combătută și sfașiată, instinctul străbun religios a trebuit în fine a eși din pirotéla de maĭ înainte și evenimentele actuale ne dau semne îmbucuratóre, că biserica și religiunea iarașı vor înflori în România. Odata națiunea pusă pe calea cea dréptá, pe drumul împeratesc al progresuluı și al prosperareı în tóte privirile, fiind-ca unul din atributele principale prin care-șĭ manifesta viéța sa naționala este și religiunea, apoı ar fi a abate națiunea de la calea eĭ firésca. din trecutul seŭ istoııc, lasând sa șchiopateze cu amândoue picioarele, dupre espresia Scriptureı, în caile religiuneĭ, orı, cum doresc unii, împingênd-o fațiș pe poteca necredințeĭ. Mișcarea dar religiósa, ca tóte mișcarile în alte direcțiunĭ, se va arăta din ce în ce maĭ puternica printre Românı. Iar acésta este și natural.

Nu pot Românii actualı să uite nicĭ a se abate de la destinele viețeĭ lor sociale croite de strabunii lor: tot trecutul lor este plin de luptele pentru esi-

stenţa independentă, şi de sacrificiĭ pentru susţinerea şi înfrumuseţarea cultuluĭ lor divin. Când arborele naţional s'a curaţit de putregaiul şi uscaturile secolilor nefastĭ, ramurile cele nouă crescute din vechiul trunchiŭ şi adăpate tot de acelaşĭ suc, fireşte trebuesc a da tot aceleaşĭ róde. De aceia nu este de mirare, ca Biserica se află astădĭ în sĕrbătóre.

III.

Fireşte, trebuia ca clădirea catedraleĭ din Iaşĭ, spre a ne restrânge acuma la acésta numaĭ, să aiba un sfârşit şi, după mine, un sfârşit corespundĕtor scopuluı primitiv al acesteĭ clădirı.

O lege generala a mecaniceĭ statuéză ca: orı-ce forţa isolata acumulată într'un punct óre-care nu póte remânea neeficientă, saŭ fara efect, nicĭ a se anula cu totul, ci cel mult póte a se transforma.

O forţa acumulată statea ascunsă în clădirea ne gata a catedraleĭ croita de Veniamin. Acésta forţă era însuşı sufletul pios, geniul religios al mareluĭ Archıepiscop şi Mitropolit Veniamin, care de la începutul secolului actual cu tóte puterile spirituluĭ şi buna voinţă a inimeı sale a lucrat pentru respândirea şi înalţarea simţuluĭ religios în poporul seŭ. Acest suflet devotat credinţeĭ, acéstă forţa religiósa se zidise, se întrupase şi personificase maı la urma în vastul şi mareţul edificiŭ al catedraleĭ Moldoveı, pe care din tot sufletul dorea ca singur să o şi sânţéscă.

Dar *homo proponit, Deus disponit:* ceea ce pe la 1842 s'ar fi privit ca lucru firesc, astadĭ în învălui-

rile nereligióse în care trăim, opera luĭ Veniamin terminată și înaugurată face asupra nóstră o impresiune mult maĭ salutară și pot ḑice estraordinară.

Spre convingerea tuturor de ceia ce ḑicem, dám loc aice:

Inscripțieĭ de a stânga ușeĭ templuluı.

„In numele Tataluĭ și al Fiuluĭ și al Sântuluĭ Duh, Treimea cea de o ființa și nedespartita.

„Noı Carol I, cu mila luĭ D-ḑeŭ și voința naționala Rege al Românieĭ, aflat-am în parasire acésta sânta și D-ḑeésca Biserica, Catedrala Mitropolieĭ de Iașı, a caria prima pétra fundamentala s'a pus în ḑiua de 3 Iulie, anul 1833, cu multa râvnă Dumneḑeésca și cu mare ceremonie religiósa de catra Prea sânțitul Archiepiscop și Mitropolitul Moldoveĭ și Suceveĭ Veniamin Costachi, în numele sântuluĭ Mareluı Mucenic Gheorghie pe locul vecheı bisericı, ce a fost cladita de fericitul întru pomenire Stefan Voevod cel Mare, închinata naștereĭ sântuluĭ Ioan Botezatorul, și în urma reînoită de Anastasia Dómna soția luĭ Duca Voevod, care ĭ-a pus hramul *Intîmpinarea Domnuluı,* destinând-o tot atuncĭ sa fie catedrala Metropolitană.

„Continuatu-s'a lucrarea cladireĭ acesteia, începuta din noŭ în anul 1833, pâna la 1839, când s'a așeḑat și acoperemêntul eĭ; dar din causa cadereĭ bolților din lăuntru, și a retragereĭ din arhipastoria Moldoveĭ în anul 1842 a fericituluĭ întru pomenire fundator, a Mitropolituluĭ Veniamin, la monastirea Slatina, unde a și încetat din viéța în 18 Dechemvrie

1846, precum și a grelelor împrejurărĭ ale timpurilor ce aŭ urmat, încetând atuncĭ lucrarea, acéstă Biserică a rĕmas în părăsire și neterminată până în anul 1880“.

Cuĭ datorim însă terminarea opereĭ religiósă concepută de ilustrul Veniamin? Acésta ne-o spune:

Inscripția de a drépta ușeĭ.

„In numele Tatăluĭ și al Fiuluĭ și al Sântuluĭ Duh. Treimea cea de o ființă și nedespartită.

„Noĭ Carol I cu mila luı D-ḑeŭ și voința națională Rege al Românieĭ, vĕḑêndu-Mĭ patria întarită și înălțată în urma marelui resboiŭ pentru independența națională din anul 1877, am decis în anul 1880, după votul dat de Camera legiuitóre, a sĕvêrși clădirea acestuĭ locaș D-ḑeesc, începênd lucrarile de restaurare în 15 Aprilie 1881, când s'a pus a doua pétră fundamentală la pilastriĭ interiorĭ adaoșĭ acuma din nou pentru susținerea bolților. Terminatu-s'a întréga lucrare în anul mântuireĭ 1886, al domnieĭ nóstre al 21-lea, al regatului nostru al șeselea, împodobindu-se și înzestrându-se cu vase sânte, candele de argint, policandre, odóre și vesminte prețióse, precum și cu cele 10 ferestre cu maestrie împodobite și închinate de Noĭ, ca un prinos al râvneı Nóstre pentru înalțarea sânteĭ Bisericĭ ortodoxa, întru pomenirea Mea, a iubiteĭ Mele soțiĭ Elisabeta Regina și a urmașilor Noștri; prin staruința Arhiepiscopuluı și Mitropolit Moldoveĭ și Suceveĭ Iosif Naniescu, președinte al comisiuneı de priveghere și de conducere a lucrărilor de restaurare,

și prin concursul guvernuluĭ Meŭ, sub președința D-luĭ Ión Brătianu și a miniștrilor Meĭ de Culte, reposatul V. Boerescu, la începutul lucrăreĭ, și Dimitrie Al. Sturdza în urmă până la terminare; fiind membriĭ comisiuneĭ de restaurare D-niĭ Scarlat Pastia, fost vice-președinte al Camereĭ deputaților și fost primar de Iașĭ, N. Drosu, fost senator, înlocuit după încetarea sa din viață de d-nul Loc. colonel Const. Langa; iar arhitect dirigent A. Orăscu, vice-președinte al Senatuluĭ, și pictor profesorul George M. Tatărescu, ambiĭ din Bucureștĭ. Și s'a sânțit acest sânt locaș de Mitropolitul Iosif Naniescu, Joĭ 23 April 1887".

Aceștia sunt factoriĭ ce aŭ făcut ca cugetarea piósa a mareluĭ Mitropolit Veniamin să devie realitate.

Mișcarea dar religiósă, geniul inspirator Românilor de fapte marĭ și generóse, are de inițiator pre Capul Statuluĭ, pre Arhiepiscopul Moldoveĭ și pe înaltele autoritațĭ ale țĕreĭ. Ea este de un bun augur; căcĭ vine de sus, și tot harul ce de sus se pogóră îndeplinește pre cele de jos și cu lĭpsă. Fie dar binecuvêntațĭ ceĭ ce în numele Domnuluĭ înlesnesc popórelor calea mântuireĭ și a perfecțiuneĭ morale.

IV.

Aicĭ, la acéstă solemnitate, Regiĭ desfășurându-șĭ tot fastul și pompa de care pot fi încunjurațĭ, nu provócă nicĭ invidia sĕraculuĭ, nicĭ răpștirea avutuluĭ; căcĭ tótă acéstă resfățare nu se referă la vanitățĭ lumeștĭ, și are în vedera glorificarea între ómenĭ a

luĭ D-ḑeŭ, carele cu abundenţă îşĭ revarsă milele sale cele bogate preste toţĭ adoratoriĭ luĭ.

Din contra, presenţa Regilor, Miniştrilor şi a tuturor demnităţilor superióre, denunţă un mare tact politic, o cunoscinţă adêncă a sentimentelor de care se nutreşte, se înobiléză şi se edifică inima omenéscă.

Nobleţa caracterelor aice se revarsă în tótă lărgimea eĭ, înfrăţirea inimelor, înfrăţirea tuturor gradelor sociale în aceste solemnităţĭ devine maĭ sinceră; unitatea aspiraţiunilor către unicul Creator al tuturor, unitatea gândurilor către acelaşĭ scop al mântuireĭ adusă de D-ḑeŭ-Omul Iisus-Christos; credinţa tuturor că prin Christos toţĭ sunt fiĭ de o potrivă iubiţĭ, de o potrivă îmbrăţoşaţĭ de acelaşĭ Părinte ceresc, carele nu ĭa în considerare vanele distincţiunĭ omeneştĭ, ci se uită numaĭ la curăţia inimeĭ, la fermitatea credinţeĭ şi la devotamentul către aprópele, rĕdică în aceste momente pline de entusiasm religios nivelul omenireĭ în sfere înalte, în perspective de viitorul ce o aştéptă, conform credinţeĭ şi legeĭ creştineştĭ.

Aceste momente fericite, în care cetăţeniĭ adunaţĭ în jurul Catedraleĭ lor cu inima veselă presimţesc patria eternă, şi cu cuget înalt întrevĕd prin ochiĭ minţeĭ idealul vieţeĭ viitóre, sunt ocaziunĭ rarĭ şi sublime, de care Biserica se foloseşte pentru a înălţa, inobila şi idealiza pre om.

Pentru câte-va momente, uitându-şĭ de truda vieţeĭ, omul se simte fericit, aşa cum doreşte a fi perpetuŭ.

Iată pentru ce ḑic că aceste serbărĭ solemne sunt edificătóre pentru toţĭ.

Pompa, măreția, fastul, luxul, orĭ unde ar apărea, nu supără, nu jignește pe nime; din contra ele sunt semnele adevĕrateĭ veseliĭ, a entusiasteĭ desfătărĭ și a mareĭ bucuriĭ a tuturor pentru consacrarea Templuluĭ celuĭ Prea Inalt. Insușĭ David, încunjurat de tótă splendórea orientală, cânta și danțuia înaintea Chivotuluĭ Legeĭ, când se inaugură în Sion.

V.

Veniți la serbătóre toțĭ credincioșiĭ fiĭ aĭ Bisericeĭ ortodoxe, cacĭ acéstă serbătóre este cu deosebire înspirată de spiritul național și este de un caracter cu totul poporan.

Vom dice maĭ mult: Serbarea sânțireĭ Catedraleĭ, este espresiunea sufletuluĭ religios al poporuluĭ, simbolul manifestat al sincereĭ credințĭ a întregeĭ suflarĭ din acéstă țară. Dă, poporul românesc maĭ mult de cât ori-cine crescut sub adumbrirea arborelui resărit din isvorul evangelic; poporul, avênd trebuința și simțênd maĭ mult bine-facerile religiunei, privește cu cea maĭ mare bucurie la idealul ferbinteĭ sale pietațĭ, vedêndu-l întrupat și realisat în redicarea și inaugurarea mărețului Templu al Catedraleĭ Moldoveĭ.

De aceia acéstă serbare atinge și nutrește cu preferință sîmțimintele viĭ ale religiositațeĭ poporuluĭ. Impresiunea profundă ce-i face vederea idealuluĭ sĕŭ remâne neștérsă în tóta viața.

Domniĭ ceĭ mari aĭ țereĭ aŭ sciut a alimenta aceste frumóse disposițiunĭ, a întreține acest foc sacru din care se încăldește inima națiuneĭ. Templele mărețe

preserate preste tot teritoriul Românieĭ, înaugurările pompóse și strălucite, ca a luĭ Stefan la Putna, ca a luĭ Vasile-Lupu la Treisfetitele, ca a luĭ Négoe Basarab la Argeș, și nu de mult ca a M. S. Regeluĭ Carol I la restaurarea aceluiașĭ templu de la Argeș, iar în present contribuirea Sa la restaurarea și înaugurarea Catedraleĭ de Iașĭ, sunt viĭ dovedĭ de ideile și sentimentele cu care se nutrește spiritul acestuĭ popor, probà de sfera ideala în care se mișcă viața mareluĭ corp al națiuneĭ. Restaurarea și sânțirea Mitropolieĭ de Iașĭ este o nouă veriga la colanul de aur cu care se înfrumusețaza stema cea de mult preț a Românieĭ. La strigatul: *pro aris et focis* — pentru altare și moșie, precum în trecut, așa și în viitor, pururea va tresalta de bucurie inima acestuĭ popor, simțind ca merge cu bun augur pe calea croită de parințiĭ și maĭ mariĭ sĕĭ.

VI.

Mare este influența bine-făcĕtóre a religiuneĭ asupra faptelor omeneștĭ! și nu putem în deajuns admira forța eĭ cea minunată în producerea de fapte marĭ și multiple. Am putea ḑice că tot ce se ține maĭ esențial de om, de viața luĭ interna, psihică și morală, de bunul traiŭ, de conservarea și solidaritatea socială; realizarea idealelor imaginațiuneĭ, înălțarea spirituluĭ către contemplarea bineluĭ și adevĕruluĭ în sine, urmărirea unuĭ continuŭ progres și aspirarea catre înfinit: tóte, dar tóte aceste, intră în cadrul religiuneĭ. Nimic nu-ĭ este strein.

Morala privată, morală socială și de Stat ; tem-

ple, spitale, ospiciurĭ ; arta de arhitectură, de pictură și sculptură; desvoltarea înaltelor principiĭ directóre omenireĭ, spre un ideal tot maĭ nobil și maĭ înalt; — iată sfera vastă în care religiunea îșĭ face evoluțiunea sa. Cine va contesta că acésta nu este o forță?

Apoĭ fiind vorba de forțe, Biserica chiamă la serbarea acestuĭ mare princip de activitate în omenire chiar și pre așa ḑișiĭ *incredulĭ*, cariĭ cred că în acéstă lume numaĭ există alt-ceva decât forța și materia, saŭ materia și forța, (căcĭ acest lucru nu este încă bine descălcit).

Acestora, în mișcarea actuală religiósă, se da la pórta templuluĭ problema de cugetat și de resolvit: cum, dacă după dênșii în lumea acésta nu există decât forță și materie, dacă în formarea totuluĭ este numaĭ o lege mecanică automată, ca să nu ḑicem de hazard, și dacă în desvoltarea mișcărilor este numaĭ un strict determinism și o certă cantitate de mișcare, cum, ḑicem, se explică forța energică și vie a religiuneĭ, care de când există omul, — ca și viața, ca și rațiunea, — continuŭ, pretutindinea și în permanență îșĭ manifestă mișcările și efectele reale în natura și omenire? A nega acéstă forță este absurd. A o admite ca provenită numaĭ dela om, pe de o parte este a atribui omuluĭ puterea de a produce ceva din nimic, (lucru imposibil), iar pe de alta este a admite îmulțirea forțelor în natură, lucru ce stă în contraḑicere cu *sistemul dinamic*, de *o constantă cantitate de mișcarea* în natură. A ḑice însă că forța religiósă este o forță naturală, dar

transformată de om dupre trebuințele sale, este implicit a admite că mișcarea religiósă este o forță inerentă saŭ nedeslipită și înăscuta natureĭ omeneștĭ, de oare ce în tot-déuna și pretutindinea se manifestă într'un mod identic la tot genul omenesc; lucru ce noĭ uniĭ din ceĭ credincioșĭ bucuroșĭ îl admitem. Cine însă n'ar admite acéstă esplicarea mecanică a mișcăreĭ religiósă, va fi silit a da loc uneĭ alte ipoteze, ce vine încă maĭ puternic în sprijinul religiuneĭ. Va admite, adică că forța religiósa este o forță anterióră omuluĭ și latentă în natură, dar care, prin gruparea materiei în specia omuluĭ ĭa fără voința luĭ o energie maĭ intensivă, o desvoltare maĭ manifestă și o activitate așa de multiplă încât prin efectele sale reale, prin instituțiile sale religióse, umple întréga istoria omenireĭ.

Pentru a privi efectele admirabile și salutare provenite omenireĭ, dela acéstă forță, invităm la serbare și pre increduliĭ.

Cerem scuze lectorilor, că pentru a susținea pe terenul materialismuluĭ dinamic forța religiuneĭ, am fost nevoițĭ a face us de un graiŭ așa de abstract.

VII.

Pentru noĭ ceĭ ce credem dogmele creștinismuluĭ, alta este baza religiuneĭ în om, altul nervul energieĭ eĭ în tótă viața nóstră. Avênd suflet nemuritor, avem și dorința arḑĕtóre de o existență maĭ înaltă; nu ne satisface nimic în lumea acésta, năzuim tot spre maĭ bine; căutăm tóte mijlócele spre a prelungi cât maĭ mult existența nóstră efe-

meră, nu că am avea placere de dênsa la bătrânețe, ci acésta este o presimțire instinctivă că forța ce s'a început în noĭ odată cu viața nu șĭ-a împlinit cercul seŭ, terminul variatelor sale mișcărĭ. Concepțiunile nerealisate, întreprinderile neterminate arată că actele drameĭ vieţeĭ nu s'aŭ represintat tóte pe scena acésta, și simțim trebuința de un alt teatru pentru deplinirea lor. Cu un cuvênt, sîmburiĭ uneĭ alte viețĭ încolțește deja în lumea acésta. Cu cât înaintam în calea vieţeĭ cu atât idealul eĭ se transmite aiurea. De aice speranța uneĭ alte viețĭ superióre aceștia; de aice și credința în D-ḑeŭ omnipotent, Domn al viilor și al morților.

Dar omul are în sine o parte și maĭ positivă: instincte energice, sentimente nobile și facultățĭ agere. Aceste ne arată care este scopul și menirea sa în lume. Adevĕrul este unul din subĭectele ce mintea omenésca iubește a-l studĭa și a-l avea de nutriment esențial eĭ; iar neaflându-l inventéză tot felul de ipoteze, ilusiĭ, cu care-șĭ satisface momentan imaginațiunea.

Binele îl crede a fi sfera convenabilă în care-ĭ place a trăi: îșĭ face din el regula credințeĭ sale în tóte respectele și-l ĭa de termin final, de fericire dorită la care tinde în tótă cariera vieţeĭ sale pe pămênt.

Când nu-l nimerește orĭ se abate de la el, se crede a fi eșit din cercul destinuluĭ seŭ.

Frumosul este tot ce iubește el maĭ ardent și maĭ cu simpatie în lumea acésta. Amorul sĕŭ pentru tot ce-l încântă, și-l transportă către un ideal maĭ

înalt, maĭ ceresc, şi maĭ divin, este nedescriptibil. Instincte sublime, setea nealinată şi pururea tot maĭ arḑĕtóre pentru tot ce este *nevĕḑut, infinit şi etern,* pentru *absoluta perfecţiune* în totul, este aspiraţiunea nobilă ce-l consuma în tótă viaţa, este óre-cum nostalgia nevindecată pentru patria îndepărtată şi eternă.

Omul trupesc doreşte o alta destinaţie maĭ norocită ; iar omul spiritual trăeşte deja cu ideile în altă patrie maĭ fericită ; realitatea nu satisface pre nimenĭ. Viaţa actuală este aşa de vremelnică şi nestatornică, în cât nicĭ un om serios nu-şĭ pune într'ênsa tóte speranţele sale.

Iată partea natureĭ omeneştĭ, ce are nevoe de religiune, iata fondul pre care ea se baséza chiar în cazul când nu s'ar admite un institutor Dumneḑeesc al eĭ.

Iată pentru ce un scriitor bisericesc ḑicea acum 17 secule, că sufletul omenesc şi natural posedă tóte adevĕrurile evangelice. (Tertulian).

Iată pentru ce lumea a primit evangelia ca o ambrozie ceréscă şi s'a adapat din spiritul eĭ ca dintr'un nectar divin.

Drept care şi fiul credincios al Bisericeĭ ortodoxă işĭ derivă credinţa sa religiósa din sorgintea cea divină a evangeliuluĭ D-luı nostru I. Christos.

VIII.

Legea evangelică fu propagată în aceste părţĭ, încă din timpurile apostolilor luĭ Christos, de apostolul Andronic, şi sub diverse vicisitudinĭ fu între-

ținută și lățită de diferițĭ episcopĭ misionarĭ și martirĭ până la invadarea barbarilor; dar nicĭ în acest restimp focariul credințeĭ nu s'a stins. Căcĭ de zelul rĕspândireĭ credințeĭ evangelice aŭ fost aprinșĭ atât anteriorii cât și posteriorii luĭ Nichita Romanul, pre care biserica îl glorifică pentru mórtea sa martirică (370) și predica sa creștină în aceste laturĭ.

Acéstă țară până la descălecare șĭ-a primit învĕțatoriĭ eĭ maĭ ales din Orient; iar dela organizarea eĭ în stat sub Dragoș s'a păstorit succesiv de Mitropolițiĭ sĕĭ de Sucéva și Iașĭ în numĕr ca la 50, asociațĭ avênd pe Episcopiĭ de Rădăuțĭ, Roman și Hușĭ.

Mulțĭ Mitropolițĭ aŭ fost de sigur însemnațĭ pentru viața și păstoria lor spirituală, dar aceĭ dela care ne-aŭ remas și scrierĭ literare sunt: renumitul Varlaam, învețatul Dositeĭ și distinsul apĕrător al drepturilor naționale ale Ierarchilor Mitropolieĭ de Moldova Iacob Putnénu.

Venind la Mitropolitul Veniamin Costache, vom ḑice că acesta este fala Mitropoliților Moldoveĭ. Activitatea sa pentru religie, traducênd și făcênd a se inzestra Biserica cu tot-felul de carțĭ; înființând Seminariul ce-ĭ pórtă numele, lucrând din tóte puterile pentru luminarea și rĕdicarea cleruluĭ și câte altele, sunt lucrurĭ, putem ḑice, încă próspete în memoria urmașilor sĕĭ. Dar opera la care cu deosebire șĭ-a incordat puterile și a dorit a o lăsa ca monument urmașilor sĕĭ, este templul Mitropolitan, a căruia fundamente le-a pus în 1833, dupre cum se vede în inscripția de pe frontespiciul despre rĕsărit.

Iar sub temeliile templuluĭ, înaintea Altaruluĭ, s'a pus de Veniamin o tablă de alamă scrisă cu patrónele bisericeĭ și cu numele luĭ, precum atestéză un martor ocular.

Mintea, voința și întreg sufletul sĕŭ era concentrat în sevêrșirea acestuĭ templu. Din acest punct de vedere trebue a ne esplica și rugăciunea luĭ Simeon: „*Acum slobodește pre robul teu, Stapâne, după cuvêntul teŭ în pace*“, pusă pe frontespiciŭ, spre a se aplica într'un înțeles larg și la viața întrégă și la truda fără samăn a bĕtrânuluĭ Mitropolit, ce-șĭ presimțea ḍilele înpuținându-se.

Abea însă terminată, zidirea crăpă; și după demisionarea Mitrop., templul plecă spre ruină din ce în ce maĭ mult. A trebuit dar a se lua inițiativa de asta-ḍĭ că acéstă clădire să nu dispară cu totul. Cu tóte acestea numele luĭ Veniamin nu dispare din catedrală; din contra, spre mulțamirea publică, dupre inițiativa I. P. S. Mitropolit actual, ósele veneratuluĭ Arhipastor, aducêndu-se dela monastirea Slatina, s'aŭ depus în templu, în cripta din dosul tronuluĭ arhieresc, unde s'a pus și inscripția cuvenită. Iar figura luĭ apare în maĭ multe locurĭ în catedrală. Inscripția dela crip a mormêntală:

„Veniamin Costache Mitropolit Moldoveĭ și Su-
„ceveĭ, născut în Dechembre anul 1768, hirotonit
„Episcop Hușilor la 1792 Iunie 27, și la 1796 Iunie
„I-iŭ trecut la Episcopia Romanuluĭ; iar dela 1803
„Martie 15 arhipastorind în Mitropolia Moldoveĭ
„până la 1842, când a demisionat, retrăgêndu-se
„la mônăstirea Slatina, unde a încetat din viață în

„18 Dechembrie 1846. Venerabilele sale oseminte „transportate din Slatina în anul 1886, s'aŭ depus „aice spre eternul repaus în acésta sântă biserică a „Mitropolieĭ Iașilor, începută din temelie de el însușĭ „în anul 1883 și terminata acum în 1886, in ḑilele „Majestățeĭ sale Regelui Românieĭ Carol I-iŭ, prin „staruința Mitropolituluĭ Moldoveĭ și Suceveĭ Iosif „Naniescu."

Tóte acestea ca omagiŭ memorieĭ ilustre a veneratuluĭ Arhipăstor și mare patriot.

IX.

Acum, când în timpurĭ pacĭnice și în ḑile fericite, prin inițiativa Maiestațeĭ sale Regeluĭ Carol, prin supraveghcrea I. P. S. Mitropolit al Moldoveĭ Iosif și prin mijlócele țerei s'a restaurat și realisat idealul sufletuluĭ pios al lui Veniamin și s'a înzestrat țara cu un noŭ monument măreț, Biserica îl consacra pe de o parte *Intimpinareĭ D-luĭ I. Christos* în templu, dând a se înțelege ca cel ce a intrat și a sânțit templul, voește ca toțĭ la el să vie și să se mântuiască prin biserica. Ca eficacitatea învețătureĭ luĭ și că misteriul rescumpararei némuluĭ omenesc și al împăcăreĭ luĭ cu D-ḑeu Tatal se face în biserica și prin biserica. Iar pe de alta parte, templul se consacra Marelui Martir St. Gheorghie, a căruia figură sculpată se vede pe frontespiciul despre apus, și carele este patronul steaguluĭ ostășesc al Moldoveĭ, dând a se înțelege că lupta pentru susținerea credințeĭ și pentru apararea drepturilor și a independențeĭ patrieĭ este bine-cuvêntată de Biserică și jertfă bine-primită

înaintea D-ḑeuluĭ puterilor cereştĭ (Sabaot); că sabia unită cu crucea, apărând cause drepte, nu pot nedreptăţi omenirea.

Ne maĭ aminteşte încă că vitejia străbunilor noştri, în resbelile cele crunte cu duşmaniĭ, era susţinută şi însufleţita de ferma credinţă în ajutorul de sus: Sântul Gheorghe, cu St. Dimitrie, Procopie şi Teodor, sunt vechĭ protectorĭ şi inspiratorĭ aĭ geniuluĭ ostaşesc al Românilor.

Dar templul Catedraleĭ, ca simbol al tutulor templelor, se consacră cultuluĭ credinţeĭ creştineşti. Aice inima întristatuluĭ îşĭ va destainui durerile intime Inaintea mergetorului a tóte; aice sěracul va implora pânea de tóte ḑilele dela Parintele ceresc; aice bogatul este ţinut a-şĭ aduce aminte de fratele sĕŭ miser şi a-l ajuta cu bună voinţă şi din datorie creştinéscă; aice filerul veduveĭ cumpaneşte cât şi talantul celuĭ avut; aice cel cu consciinţa împovorata de greşele, caindu-se cu umilinţa, va eşi uşurat şi vesel că s'a curaţit ca şi ceĭ ce se scaldaŭ în apele Iordanului.

Se consacră încă acéstă Mitropolie cultuluĭ social, vrem a ḑice înfraţireĭ cetaţenilor, împacarei certelor şi a desbinărilor individuale, curaţieĭ moravurilor, înfrânarilor pasiunilor, buneĭ ordine în tóte. Cacĭ de aice adesa va resuna cuvêntul luĭ D-ḑeŭ cel maĭ taios decât sabia; de aice sfaturile evangelice când blânde, când aspre, spre a nu lasa pe pecatos in calea perḑěreĭ.

In fine se consacră acest templu opereĭ celeĭ marĭ a perfecţiuneĭ sufletuluĭ omenesc, şi a preparareĭ

luĭ a se apropia maĭ mult de Creatorul sĕŭ. Fie ca aice să se realiseze concordia frăţască; fie ca omul în templul Intimpinăreĭ să întimpine pre D-ḑeŭ. Fie ca în acest loc cântarea de laudă, sentimentul de recunoscinţă, suspinul căinţeĭ, ruga mileĭ şi pornirea spre bine-facerĭ să se înalţă la cerurĭ ca tămâea cea cu bun miros. Iar D-ḑeul îndurărilor, carele în acest templu *îşĭ întórce faţa* către ceĭ ce-l iubesç pre el, fie să le audă cu har şi cu milă cererile lor.

Gh. Erbicénu.

Cuvêntarea D-luĭ Dimitrie Genielénu, ţinută cu ocasiunea botezuluĭ fiuluĭ seu Nicolae, ce s'a oficiat de P. S. Gherasim Piteşténu, asistat de preuţiĭ bisericeĭ St. Gheorghe vechiŭ, în ḑiua de 3 Maiu, anul curent.

Fraţilor!

Cu ocasiunea botezareĭ fiuluĭ meŭ Nicolae în creştinism, fiind fericit de sevârşirea acestui act sânt, mi-am luat sarcina de a vorbi câte-va cuvinte atingetóre la religiunea nóstra creştina ortodoxa.

Ve rog dar, scumpii meĭ fraţi şi surori, (caci numai ast-fel ar trebui sa se adreseze creştinii unul catre altul), sa bine-voiţi a-mi jertfi puţin timp şi a-mi darui buna-voitórea ascultare a D-vóstra, sperând a satisface o mica parte cel puţin, din ceia ce puteţĭ aştepta de la discursul meu.

Nu e d mult, de când am îmbraţişat eu, soţia şi fiica mea creştinismul, tot în acésta sântă biserică, la care P. S. S. Parintele Innocent Vicariul Mitropoliei ne-a facut marea onóre de a celebra la botezul nostru, şi cu care ocasiune acest înalt Prelat a rostit publicului asistent nişte cuvinte fórte preţióse şi fórte adeverate; cuvinte, care de sigur au intrat în ânimile creştinilor de bun simţ.

Cuvintele P. S. S. Parinteluĭ Vicariul erau urmetórele: „Avem toţi un Dumneḑeu, prin botez am facut pasul cel mare spre a ne apropia de adever, iar alt-fel suntem toţi ómenii fraţi şi trebue sa cautam a face numai bine," etc.

Referându-me la aceste cuvinte, le iau pe acestea de mĕsură, pe care basez discursul meú de asta-ḑi.

Luam maı de aprópe istoria veche, de când s'au constituit religiunile.

Religia cea dintaı a fost religia aşa numită „mosaică".

Acésta se numeşte religie mosaica, de óre-ce Moisi era acel care a scris începutul religieı, apoı au venit „Ebreiı" şi au facut adaogirı, iar în urma lor venira „Chaldeiı" cariı au scris talmudul şi au terminat scrisul religieı „judaice", întorcênd tóte cuvintele luĭ Moisi pe dos.

Am ḑis ca Moisi a scris *începutul* religieı, iar nu tótă, aşa şi este; dovada că, în biblia veche, care exista scrisa şi asta-ḑı, se gasesc scrise unele întâmpları, în fine istoriı care nu sunt scrise în rând dupa epocele lor; ci lucrurı întâmplate cu 200 de anı în urma sunt scrise maı 'nainte, iar lucrurı ce s'au întâmplat cu 50 de anĭ maı 'nainte sunt scrise în urma, în fine istoriı fara şir; şi la întrebarea istoriculuı: cum se póte acestea? talmudul respunde pe scurt: „în tora", sau biblia, nu exista nicı maı 'nainte şi nicı un maı târḑiu.

Eı bine, ce fel de respuns este acésta?

Apoı Moisi nicı n'a trait atât ca sa fi putut scrie tóte, precum se găseşte scris în biblie.

Prin urmare, nu maı existĭ de mult religia mosaica, ci o religie *judaica*, o amestecatura mosaica, ebraica, talmuda, compusa de talmudiştı, dupre placul lor.

Moisi ḑicea în biblie: Iubeşte pre aprópele teu ca pre tine însuţı, pe care cuvinte le-a rostit şi Domnul Nostru Isus Christos, iar talmudul ḑice: '*Ţı este permis a ucide pre acela care nu ţine de religia ta, luându-l din altar chiar în ḑiua cea mare.*

Moısi, care cunoscea bine firea poporuluı seu, le facu o ḑi în fiecare an, în care ḑi sa nu mănânce, nicı sa nu bea nimica, să se unéscă în sinagoga lor sa faca rugaciunı catre Dumneḑeu şi sa-şı erte pecatele facute de unul catre altul; iar talmudul a întors-o pe dos, precum am ḑis maı înainte, ca-ţı este permis a ucide pre acel care nu este de religia ta, luându-l din altar şi *chiar* în ḑiua cea mare.

Moisi dadu aceleı ḑile mare numele de „*ḑiua ertareĭ*"; eı bine, ertare se numeşte acésta, fiindu-ţı permis a ucide pe ómenı, în loc de a-ı povaţui ca sa şi ia calea justa, precum ne-a povaţuit Domnul Nostru Isus Christos?

In séra ajunuluı aceleı ḑile marı, înainte de a începe cu rugaciunile catre Dumneḑeu, se ḑice în sinagoga lor, cu voce mare şi repetat de treı orı, un şir lung de deslegarı, care încep cu cuvintele, se desleg cu *anticipaţie:* de tóte ce au promis, ce s'au obligat, ce au minţit, ce au jurat; pe urma, de tóte ce *vor* promite, ce se *vor* obliga, ce *vor* minţi şi ce *vor* jura, dın acéstă ḑi şi până în ḑiua acea

a anului viitor. Tóte acestea se repeta de treĭ ori, şi apoi se apucă de rugaciunile catre Dumnedeu. Ei bine, cum poţi crede unui judeu când, îţi promite ce-va, când se obliga la ceva sau când de pune chiar un jurament, daca declara el pe fie-care an, înaintea lui Dumnedeu, ca se deslega de tóte cele din trecut şi chiar pe viitor?

Este acésta scris de Moisi? nu! ci este un vicleşug, o curata înşelaciune a talmudiştilor.

Moisi le-a prorocit ca, în cas de vor face prea multe pĕcate şi Dumnedeu va vedea necesitatea şi o va găsi de cuviinţa, le va trimite pe un *Mesia,* adica pe un miruit, care va fi Mântuitorul omenirei pecatóse, care va reînvia morţii, va areta minuni etc.

Ei bine, Dumnedeu într'adever şi-a ţinut cuvêntul dis prin Moisi, le-a trimes pe Fiul lui, pe Domnul Nostru Isus Christos; însa nu le placea talmudiştilor, nu le-a placut judeilor, şi l-au denunţat catre filiştrii şi l-au şi restignit; se înţelege fara ca sa se gândésca ca acest Isus Christos, este Fiul lui Dumnedeu şi ca purta numai corpul omenesc, iar puterea lui Dumnedeiasca nu póte muri şi ca aceĭ pecătoşi şi facctori de reu vor fi pedepsiţi şi urîţi, atât de Dumnedeire cât şi de tóta lumea omenésca.

Spre a nu abuza de buna voitórea rabdare a D-vóstra, scumpii meĭ auditori, voiu lasa restul discursului de mai sus pentru o alta ocasiune şi voiu trece pe un alt terâm.

De ce n'au putut Ebreii sa remâie pe pamêntul lor natal şi de a pastra împeraţia pe care au avut-o?.

Pentru ca fie-care Ebreu, se crede în drept şi se crede capabil de a fi un vice-rege, general, Ministru sau cel puţin guvernor, fara a se gândi însa ca, de a exprima cuvêntul „guvernare“ e fórte uşor, dar de a guverna e fórte greu.

Lesne e de a arunca în ochii celui-lalt reproşe de rea guvernare a unei ţeri sau a unei religii, fara a lua în consideraţiune dificultaţile care le întimpina în timpul guvernarei. Ia sa te vedem, poţi guverna, ori ce, fie macar o mica societate, la care eşti chiemat ca preşedinte sau ca vice-preşedinte, o poţi óre guverna, fara nici o greşala şi sa satisfaci placerea fie-carui membru? Nu! Dar sa guvernezi o ţara, sau o religie compusa de milióne de membri, e fórte greu.

Daca toţi Ebreii au vrut sa fie generalĭ, apoi n'au avut soldaţĭ pentru luptele lor.

Ast-fel fiind, Ebreii şi au perdut împeraţia lor, au fost goniţi de pe pamêntul lor şi s'au retacit pe tot universul şi până în diua de asta-di.

Ei credeau, ca au sa combata pe un om muritor, şi scapând de

el, vor face tóte dupa placerea lor, când colo au avut a face cu Dumnedeirea, care nu póte fi biruita nici o data.

Moisi le-a povaţuit „unirea“ între ei, caci numai ast-fel eşti puternic şi poţi pune în respect pe adversarul teu; dar ei au fost şi sunt încapaţânaţi şi in diua de asta-di, şi de aceia ei merg spre peire, daca nu se vor întórce pe calea drépta, precum ne-a povaţuit Domnul Nostru Iisus Christos ca, chiar pe acel care-ţi face reu, numai prin bine sa-l baţi, pâna când va reveni în firea lui şi în raţiunea lui.

Acuma vorbim despre Ebreii, din ţara nóstra, în comparaţiune cu Ebreii din alte ţeri.

Un german dicea, ca fie care ţara îşi are jidovii ei, cu alte cuvinte, daca Ebreii din ţara românésca sunt mai rei decât Ebreii din alta parte, causa o fi ca ţara nóstra n'ar merita Ebreï mai buni.

In Englitera s. e. Ebreii sunt englezi; precum e cunoscut de tóta lumea, pentru englez nu exista nimic mai scump decât regina şi patria, el este ast-fel patriot, ca ar jertfi totul pentru ţara lui.

Ebreii d'acolo s'au asimilat cu compatrioţii lor creştineşti, ast-fel în cât susţin numai o mica diferenţa în *principiul* religiunei, dar alt-fel cel puţin, ei sunt englezi cu corpul şi cu sufletul.

In Francia, numerul Ebreilor, în comparaţiune cu populaţiunea întréga a Franciei, este fórte mic, Ebreii d'acolo s'au asimilat şi au adoptat, în viéţa publica cel puţin, obiceiurile compatrioţilor lor creştini.

In Germania, numerul Ebreilor e mai mare, asimilarea însa nu exista într'un grad aşa de desvoltat ca în Francia şi ca în Englitera, de aceia tot mai posed naravuri netolerabile, însa, cea mai mare parte a Ebreilor din Germania se compune din ómeni culţi, ómeni instruiţi, ast-fel ca au raţiune cel puţin.

In Austro-Ungaria Ebreii sunt într'un numer fórte considerabil, însa este deosebire mare între Ebreii adeveraţi Austriaci, şi cei Ungureşti, cei din Galiţia şi cei din Bucovina.

Cea mai mare parte din Ebreii adeveraţi austriaci, se compun din ómeni culţi, ómeni aşedaţi şi ómeni buni de ânima, în fine pot fi bine toleraţi. Cei din Ungaria sunt skeptici, unii prea, alţii de loc religioşi, în fine, un ce nedeterminat. Cei din Galiţia sunt fórte bigoţi, dar îţi vinde pe D-deu pentru un fiorin, în fine, ţine mult de obiceiurile judaice, uraşte pe creştin afara numaï de punga celui din urma, iar într'adever slujeşte deuluï „Mamon“.

Ceĭ din Bucovina se arat maĭ culţĭ, însa numaĭ o mica parte este instruita.

Dar judaismul din România se compune dintr'un amalgam: austriacĭ, ungurĭ, mulţĭ galiţienĭ, ruşĭ, germanĭ fórte puţinĭ, iar englezĭ şi francezĭ de loc.

Ebreiĭ nascuţĭ în ţara din asemenea parinţĭ sunt fórte puţinĭ, prin urmare într'adever eĭ sunt streinĭ. Aşa dar, nicĭ de religiune creştina nu sunt eĭ, nicĭ patrioţĭ românĭ nu sunt, atuncĭ eĭ nicĭ nu pot fi consideraţĭ alt-fel de cât numaĭ ca streinĭ.

Şi cu tóte acestea eĭ cer, şi acésta într'un mod imperios, tóte drepturile ce póte avea un cetaţén român, fara a raţiona, daca eĭ şĭ-au îndeplinit şi tóte îndatoririle catre ţara; eĭ bine, cine pretinde drepturĭ trebue sa aĭba şi îndatorirĭ; să vedem le-au îndeplinit eĭ?

Mĭ aduc aminte de o anecdota relativ la cele ḑise maĭ sus.

Un credincios şi cu un ateist aveaŭ o discuţie asupra Dumneḑeireĭ. Ateistul o nega, credinciosul însa, fiind şi om deştept, îĭ spunea necredinciosuluĭ urmatórele: Inchipueşte-ţĭ ca aĭ intrat într'o casa întunecósa, neştiind daca e cine-va într'însa sau nu; eu credinciosul voiu intra în casa aceia întunecósa, scoţêndu-mĭ palăria din cap şi ḑicênd: buna séră, am onóre a ve saluta, nu ve superaţĭ ca ve deranjez şi ca am sa ve rog ce-va, şi aşa înainte: Eĭ bine, de este cine-va în casele acele întunecóse, de sigur me vor priimi bine, cu poftim de şeḑĭ, cu cine am onóre, fiĭ bine-venit, ce pofteştĭ etc., cacĭ un cuvênt bun aduce pe altul bun, şi póte ca voiu şi ajunge la scopul meu. De nu va fi nimenea în casa, n'am perdut nimică, iar consciinţa mea estè împecata, de óre-ce n'am facut nicĭ un reu.

Dar tu, necredinciosule, şi înca obrazuic, veĭ intra în casa cu obraznicie, cu insultarĭ, cu înjurarĭ etc., daca nar fi nimenea în casa aceia, într'adever naĭ perdut nimica, ci eraĭ un caraghios pentru tine însuţĭ, dar de se va gasi cine-va în casele acele o veĭ paţi-o De sigur te va ocarî, te va da afara, în fine veĭ fi pedepsit dupa meritul teu, cum se cade. Apoĭ spune-mĭ dar, necredinciosule, cine e pe cale maĭ justa, eu sau tu?.

Necredinciosul, veḑênd ca credinciosul are dreptate, îl ruga ca sa-l povaţuéscă aşa maĭ înainte şi se prefacu cu totul.

Ast-feĭ sunt şi Ebreiĭ din Romania. De óre-ce eĭ sunt streinĭ aicĭ, trebuiau cu bine *să se róge* de guvernul nostru, ca sa li se dea drepturile cetaţeneştĭ bine înţeles, dupa ce vor fi îndeplinit şi tóte îndatoririle cerute de legile ţereĭ; iar nu de a cere cu im-

periositate, prin vicleşug etc. drepturile cetaţeneştĭ, sustragêndu-se pe de alta parte din tóte îndatoririle catre ţara.

Inima creştinéscă a Românuluĭ este fórte indulgentă, şi guvernul nostru este fórte tolerant, de aceia, Ebreiĭ d'aicĭ lipsindu-le cultura, instrucţiunea şi raţiunea (cu numaĭ fórte puţine excepţiunĭ) au prins maĭ mult curagiu, cerênd în mod imperios ceia ce nu li se cuvine.

Acuma, (tot relativ la anecdota sus ḑisa) tóta lumea recunósce Dumneḑeirea, şi cea maĭ mare parte a lumeĭ s'a convins de adeverurile religiuneĭ nóstre creştina ortodoxa; iar Ebreiĭ, înnecându-se deja în apa, tot îţĭ maĭ arata fórfecul prin doue degete.

Se ḑicea odata, ca Ebreiĭ ţin mult unul la altu şi ca se ajut reciproc. Nicĭ acésta nu este adeverat. Din acésta virtute, adică ajutarea reciproca, se gaseşte înca puţin între Ebreiĭ aşa numiţĭ Ispaniolĭ, cariĭ difera cu totul, atât în credinţa judaica, cât şi în obiceiurĭ, precum şi în caracter din ebreiĭ ceĭ lechĭ. Ebreiĭ lechĭ, şi maĭ cu deosebire ceĭ din ţara nóstra, se manânca unul pre altul, îşĭ iau reciproc pânea din gura şi se uresc chiar eĭ între eĭ.

Apoĭ, veḑênd înca pe un om instruit şi înca cu puţina inteligenţa, sa-l ruineḑe, sa-l persecute, ba sa-l omóre chiar, e prea puţin înca.

Eĭ sunt laşĭ, fricoşĭ, însa fórte resbunatorĭ, dar pe ascuns, şi tocmaĭ de aceia eĭ sunt periculoşĭ.

In privinţa acésta, am avut destule probe, şi chiar din partea fostuluĭ meu frate, adica frate natural; m'a persecutat şi me persecuta până ce m'a şi ruinat materialminte; şi aşa sunt maĭ toţĭ Ebreiĭ din ţara nóstra, cu numaĭ fórte puţine excepţiunĭ.

Ebreiĭ d'aicĭ, aflând de decisiunea mea de a deveni creştin, s'au încercat atât pe la st. cler, cât şi printre ómenĭ particularĭ, de a me înegri în ochiĭ lor, prin diferite calomniarĭ etc. ḑicênd s. e. ca voiu sa me botez pentru interes pecuniar, pentru a obţine un post oficial, ca numaĭ pelea mea va fi botezata, iar naravurile îmĭ vor remânea, şi multe alte asemine.

Eĭ bine, trebue sa combat pe aceştĭ calomniatorĭ şi a le proba ca au minţit.

Eu, Demetru Genielénu, fost Louis Gabriel, sunt nascut la 23 Sept. 1846 chiar în Bucureştĭ. Dupa mórtea tatăluĭ meu, plecasem în vârsta de 15 anĭ la Viena, acolo am înveţat, acolo am trait, petrecênd şi un timp îndelungat la Paris, venind în ţara pe fie-care an numaĭ pentru un scurt timp. La finele anuluĭ 1879 am revenit în ţara şi am stat 5 anĭ de ḑile la Ploeştĭ, ca delegat consular olandez, avênd onórea de a fi învitat tot-déuna la tóte serbarile naţionale şi politice, la intêmpinarĭ a M. S. Regeluĭ etc; eram bine ve-

ḑut de tótᵉ autoritaţile, ubit de toţi Ploeştenii, însa numai de creştini, iar nu de Ebrei. Nu calca piciorul meu casa ebreului, şi nici ca l-am poftit la mine. Aşa am trait cu creştinii, avem în tot-déuna caracterul creştinesc şi ţineam tot déuna de ţara mea natala, România. Ebreii invidioşi m'au persecutat cu tóta puterea lor, precum me persecuta şi acuma, însă se înţelege pe ascuns, caci faţa le era frica de mine, şi tocmai acésta este vicleşugul lor cel periculos.

Prin urmare, eu deja eram creştin în cugetare, în consciinţa, în caractere şi în obiceiuri; 'mi lipsea numai sântul botez, pe care, mulţamesc lui Dumneḑeu, l-am şi sěvêrşit mai daunaḑi.

In ceia ce priveşte punctul pecuniar, este martor iubitul nostru naş, Domnu Niculae Ghindaşanu ca au minţit Ebreii.

Acest brav om sta bine, slava Domnului, însa nu este nici milionar, ca sa-mi póta pune la disposiţie o avere óre-care, este tata de familie, e şi mult mai tener de cât mine, nu este nici ministru, nici senator, nici deputat, sau macar funcţionar al statului, ca sa-mi procure vre un post oficial. Eu l-am rugat ca sa ne faca onórea de a ne fi naş, şi acesta, fiind barbat de caracter preţios, de o inima nobila, bun creştin şi bun român, împreuna cu prea onorabila soţia sa Sofia, cu mare placere au priimit sarcina de a sevêrşi acest act sânt.

Afara de acésta, tóta lumea ştie ca m'am asociat cu un creştin, cu care instalez o fabrica la móra Gradişténu, pentru doue industrii pe cari le-am învaţat acuma în streinatate.

Ei bine, unde este cautarea de bani sau solicitarea la posturi oficiale?

Este adeverat, ca asta-ḑi numai dispun de capitaluri pecuniare. Capitalul meu actual consta în puţina carte, o picatura de inteligenţa, o dosa de energie şi în mare activitate, prin care sper ca voiu fi în stare de a-mi câştiga pânea pentru copii mei, iar numai între creştini şi nici de cum între Ebrei.

Aşa dar, numai bunul simţ creştinesc, care a stat tot-déuna în inima mea, numai convingerea de calea cea drépta şi justa m'au apropiat şi m'au împins *de a cere* şi *de a priimi* sântul botez în religiunea creştina ortodoxa, *şi declar că, atât eu, cât şi soţia mea Maria, fiul meu Niculai şi fiica mea Elena, cu mare bucurie şi cu tot sufletul am priimit st. botez în creştinism şi că dorim să rĕmânem buni creştinĭ şi bunĭ românĭ în tóta viaţa nóstră, Amin!*

In urma uneĭ indisposiţiĭ, P. S. Gherasim, neputênd asista până la terminarea discursuluĭ a invitat pre St. sa Pr. Dr.

Alex. Mironescu, profesor al Facultaței de Teologie, a respunde la discursul de mai sus. Şi în adever prin o cuvêntare de ocasiune fórte potrivită, distinsul predicator a aratat asistenților, carii abea încapeau în Biserica, din causa mulțimei, principiile religiuneĭ creștine. Luând ca punct de plecare cuvintele St. Evangelii : „Pre cel ce vine la mine, nu-l voiu scóte afara“, argumenta că iudaismul atat cel din epoca patriarchilor, cât și din a lui Moisi și a profeților, a fost numaĭ o pregatire positivă catre creştinism; de aici vine și caracterul seu separatistic și tóte semnele sale de învechire la apropierea creștinismuluĭ. Ca acesta s'a desvoltat prin urmare din sînul iudaismului curat, în mijlocul caruia Mântuitorul începu servirea sa regeneratóre și o întinse apoi la tóte popórele prin S. Apostoli. Ca creștinismul prin admirabila sa învețatura teoretica și practica, prin caracterul cel sublim al Fundatorului seu, prin moralitatea cea esemplara a S. Apostolĭ, prin împlinirea tuturor profețiilor Vechiului Testament în el, și prin influența cea mare, bine-facetóre și regeneratóre atât direct cât și indirect asupra familiei, societațeĭ și a statului, se arata ca religiunea cea mai deplină, descoperită de Dumnedeu și însuflețita de abnegațiunea și iubirea cea mai curata catre toți ómenii. Ca iudaismul, împărțit în felurite secte chiar la ivirea creştinismului, și restalmacit de talmudiști, nu mai este mosaismul cel curat, ci un rabinism antiquat și fara nici o putere de viața în sine. Predicatorul încheia cuvêntarea sa, îndemnând pe neofițĭ la purtare adeverat creștinésca în tóte relațiunile lor familiare, sociale și religióse, spre a servi ca pilda buna și altora, la practicarea iubireĭ evangelice catre amici și inamici, la recunoscința catre nașii lor, la citirea Sântei Scripturi cu devoțiune și credință. pastrând ast-fel haina cea luminósă a St.. Botez tot-déuna curata, ca sa se învrednicésca atât în acésta viață de iubirea și stima tuturor, cât și în cea viitóre de bunatațile fagăduite de Dumnedeu celor carii aŭ purtat cum se cuvine jugul sĕu cel bun și sarcina sa cea ușóră.

PROFEȚIILE MESIANICE

(Urmare; vedı No. 1, Anul al XI lea .

Sa trecem acum la cercetarea profețiilor care dovidesc divinitatea religieĭ creștine.

CAP. II.

Profețiile Testamentulu Vechiu.

ARTICOLU I.

Despre profețiile Vechiuluĭ Testament în general.

1. Cestiunea maı importanta de cercetat aicĭ este de a sci dacă profețiile legeı vechı dovidesc în adevĕr ca Is. Chr. este trimisul luĭ D-ḑeı și ca religia sa este adevĕrata. Spre a demonstıa acésta avem de stabilit patru lucrurı : 1) ca carțile care conțin istoria și religia poporuluĭ Iudeŭ existaŭ înainte de timpul venireĭ luı Is. Chr.; 2) că în aceste carțĭ se află preḑicerĭ care prevestesc pre un trimis al luĭ D-ḑeŭ ce are să vie și să intemeieze o religie noua; 3) că tóte preḑicerile acestea s'aŭ împlinit exact în Is. Chr. și în religia sa; 4) că acéstă împlinire n'a

putut fi prevĕḑută pe cale naturală, nicĭ să se potrivéscă din întâmplare cu preḑicerea. Reuniunea acestora forméză, precum am arĕtat, o dovadă despre adevĕrul profețieĭ și o demonstrațiune rigurósă a lucruluĭ profetisat.

Dar înainte de a intra în amănunțimea acestor profețiĭ diverse, avem de făcut unele observațiunĭ.

2. Două felurĭ de adversarĭ se presinta aicĭ înaintea nóstra. Iudeiĭ cariĭ recunosc autoritatea profețiilor lor, și necredincioșiĭ cariĭ o resping. Purtarea nóstră către uniĭ și către alțiĭ este diferita. Iudeilor avem sa le dovedim ca prorociile profeților se rapórta la Mesia, și s'aŭ împlinit în Isus Christos. Fațǎ cu necredincioșiĭ munca nóstră trebue sa fie maĭ mare. Avem a le demonstra și aceia ce Iudeiĭ recunosc și aceia ce eĭ néga : maĭ ântaiŭ autoritatea profețieı în sine însășĭ; apoĭ realitatea profețiilor iudaice despre Mesia; și în fine imposibilitatea, ca împlinirea literală a acestor preḑicerĭ și reuniunea întrégа exactă, perfectă, a tuturor caracterelor date luĭ Mesia de către profețĭ în persóna luĭ Is Chr. să fi fost prevĕḑută pe cale naturală, saŭ să se fi făcut din întâmplare.

3. Intre profețiile legeĭ vechĭ, sunt unele care, singure, nu forméză o demonstıațiune, dar care s'aŭ luate împreună cu altele, saŭ prin împrejurările de care sunt însoțite, câștiga o forță mare. Remănênd isolate ar arăta în Is. Chr. numaĭ unul din caracterile însemnate de profeți spre a cunóște pre Mesia, caracter care póte sĕ-ĭ fie comun cu alte persóne. Dar 1) reunite tóte la o-laltă arată că nicĭ unul din

caracterile acestea nu i-a lipsit luĭ Is. Chr. De exemplu, dacă n'am avea alt-ceva, spre a stabili misiunea sa, decât profețiile care prevestesc descendența luĭ Mesia din David saŭ nașterea sa în Betleem, dovada acésta ar fi prea slabă. In timpul republiceĭ Iudaice s'au născut mulțı din urmașiĭ luĭ David, și mulțĭ prunci în Betleem. Dar când unim aceste două semne ale luĭ Mesia cu tóte cele-lalte realisate în Is. Chr., tóte împreuna dovidesc ca tóte s'aŭ împlinit întru el. 2) Providența a voit, ca pe lângă acele profețiĭ, care luate separat, ar fi prea generale spre a forma demonstrațiuni, să maı fie și alte caractere care le specifica, și care fiind aplicabile numaı la Is. Chr. sa arate lamurit ca el este obiectul acestor profețiĭ.

Trebue sa facem deosebire între profețiile demonstrative și acele care n'aŭ același grad de claritate și autoritate. Punem în rangul ântaiŭ pe tóte acele ce se rapórtă la Mesia și nu se pot aplica altora fara a viola textul. Sunt singurele care trebue să fie întrebuințate într'o lucrare polemică, unde trebue a judeca bine, și a nu avansa nimic care ar putea fi contestat. Dar aceste profețiĭ pot sa fie de două felurĭ. Sunt unele care aŭ numaĭ pe Mesia de obiect. Altele care se raportă și la Mesia și la altă persóna.

Acea persónă este obiectul direct al profețieĭ, dar presintă în același timp caractere, care neîmplinindu-se în acea persónă, se realiséză în tótă puterea lor în Is. Chr. și arata prin aceia că este obiectul indirect al predicereĭ.

Aceste semne, aceste împrejurărĭ ale profețieĭ,

sunt profeții particulare unite cu cea principală. Dicem, considerând prevestirea sacră în întregul eĭ, că altă persónă este obiectul cel dintâĭ, dar că Is. Chr. este obiectul principal.

Totușĭ nu ne vom folosi de acele profeții cu douĕ înțelesuri decât numaĭ atunci, când pe lângă trasurile relative la persóna cea dintâĭ care forméza obiectul direct, se vor gasi trasuri, care convin și care se pot aplica numai la Is. Chr. Așa, de esemplu, ps. 71 al carui titlu arată ca s'a compus pentru Solomon, și care în adever se pare că se rapórta la principele acesta, dar care conține niște lucruri așa de marețe, ca nici n'aŭ fost, nici c'aŭ putut fi realisate întru el: așa când se dice ca *va domni de la mare până la mare, șî de la rîurĭ până la marginile lumiĭ. Și se vor închina luĭ tóte împ rațiile pamêntului, tóte némurile vor sluji luĭ și se vor bine-cuvênta întru el tóte semințiile pamêntuluĭ, tóte némurile îl vor ferici pre el.* Vedênd ca espresiunile aceste se potrivesc în totul lui Iisus Christos și chiar se împlinira literalminte întru el, dicem cu unii din Sânțiĭ Parinți, că Solomon este obiectul direct, dar că are un obiect mult mai întins și indirect, care este Is. Chr. care este urmașul luĭ Solomon și a împlinit întocmaĭ prevestirea acésta. Suntem cu atât maĭ mult autorizațĭ a înțelege așa și a ne folosi de textul acesta, cu cât putem aduce multe alte profeții, care aŭ de obiect unic și direct pre Mesia, care presinta în el aceléșĭ caractere care se realiséză în totul în Mântuitorul.

Pe lângă texturile acestea, cetim în cărțile sânte

un numer mare, pe care le credem tot aşa de puternice, relative la Is. Chr., care totuşı nu pot sa demonstreze în mod positiv contra acelora carii refuza a-l recunóşte. Sunt maı întĕı tóte locurile profeţilor care vestesc fapte împlinite întru el, dar care pot fi aplicate şi la alte persóne. Sunt apoı tóte figurele legiı vechĭ, care ca nişte raze vin a se resfrânge din tóte punctele istorieı ebraice, în Is. Chr., ca la centrul lor. Facea alusie la figurıle destul de multiple ale persóneı sale, când ḑicea ca până la Ión Botezatorul, toţı profeţiı şi tóta legea aŭ profetisat. Marele seŭ Apcstol în multe părţı declara ca tóta legea avea de scop a-l figura şi a-l vesti. Toţĭ parinţiĭ bisericeı în urma acestor autoritaţı sacre aŭ învĕţat aceiaşı înveţatura. Ar fi de prisos a maı aduce locurile respective. Daca Istrail nu este o naţiune profetica, cum ḑice fer. Augustin, nu maı presintă nimic estra-ordinar. Tóta mulţimea riturilor, a sacrificiilor, ceremoniilor de tot feliul, de care era plina religia iudaica, când o consideram în sine nu ni presinta nimic înalt. Dar întorcênd privirile nóstre la Is. Chr., apropiindu-ne de viaţa luı, de patima, sacrificiul, de biserica sa, trasurile principale din viaţa persónelor ebreeştı, deosebitele amarunte de riturĭ şi sacrificiı iudaice; raportul între cele douĕ obiecte devine maĭ interesant. Prin raportul acesta, se presinta legea veche demnă de origina sa divină; şi tot ce ni s'a parut de prisos şi fără scop, luând un caracter noŭ, este de acum pentru noĭ fapta înţelepciuneı celeı maı adâncĭ. Tóte locurile ce le videm raportându-se la Is. Chr., de şi se pot

aplica și la alțiĭ; tóte figurile acestea, ce-l preînchipuesc, sunt fórte folositóre spre a întări credința credincioșilor, cariĭ ved cu mare mângâiere ca Vechiul Testament se unește în tóte privințele și óre cum se încorporéză cu cel Noŭ, prin Is. Chr., care este obiectul amândurora. Putem merge și maĭ departe și a dice că mulțimea cea mare a lucrurilor acestora și a figurelor, deosebitele feliurĭ prin care represintă pre Is. Chr. raporturile exacte între ele și Domnul nostru, fac ca sa fie credute cu desevêrșire.

Este o cestiune agitată între învĕțătoriĭ creștinĭ de a ști, daca trebue a se privi ca predicerĭ formale ale luĭ Mesia locurile Vechiuluĭ Testament care sunt citate în cel Noŭ, fie de Is. Chr. însuși, fie de Evangheliștii și Apostolii seĭ. Uniĭ dintre scriitorĭ ar voi să vada în acestea numaĭ niște alusiunĭ. Alțiĭ dic ca sunt dovedi manifeste că textele citate eraŭ profețiĭ positive. Ni se pare că este drept a deosebi între aceste citațiunĭ pe acele, care sunt aduse ca dovada de catre Isus Christos saŭ de Apostoliĭ seĭ, de acele care sunt propuse în formă de discursurĭ și din care Mântuitorul saŭ și Apostolii seĭ nu trag argumente directe.

Acele de clasa a doua pot să fie privite ca niște simple alusiunĭ. Iar citațiunile de feliul ântêiŭ, adecă acele ce aŭ de obiect a dovedi că Is. Chr. este Mesia promis luĭ Istrail, ni se par a stabili demonstrativ un lucru care nu este indeferent de cestiunea nóstră actuală: cum că Iudeiĭ pe timpul luĭ Isus Christos credeaŭ că locurile citate eraŭ relative la Mesia și formaŭ profețiĭ adevĕrate despre venirea

sa. Dacă s'ar fi privit atuncĭ aceşte locurĭ ale profeţilor ca avênd un alt sens, un alt obiect, atuncĭ argumentările luĭ Is. Chr. şi ale Apostolilor nu numaĭ c'ar fi fost slabe, dar ridicule. Iudeiĭ ar fi putut rĕspunde fórte bine, ce ne priveşte pe noĭ textele ce le aduceţĭ? Este vorba a se şti dacă Is. este Mesia; şi spre a dovedi ne aduceţı locurĭ streine de Mesia. Nu voim să ştim dacă Iisus a facut cutare lucru, saŭ dacă i s'a întâmplat ceva, căcĭ nu se raportă la Mesia. Dar din contra vedem pe autoriĭ sacri încredinţaţĭ, că profeţiile ce le aduc eı sunt profeţiĭ mesianice, eĭ nicĭ că se ocupă de punctul acesta. Eĭ îl privesc ca un punct ce nu este contestat nicĭ de adversariĭ lor. Maı ales scriitoriĭ, cariĭ se sileaŭ în deosebĭ a convinge pre Iudeĭ, st. Mateı, care scriea între eĭ şi pentru eĭ, şi st. Paul în epistolele unde disputa contra Ebreilor, întrebuinţéza locurĭ profetice şi le aduce ca dovedĭ. Ar fi îndrasnit eĭ óre a zidi demonstrarile lor pe nişte temeliĭ aşa de slabe. Ar fi avut eĭ óre îndrasnéla ca vorbind Iudeilor, să le presupue acéstá credinţa, dacă ar fi fost falsă?

Am dis că socotinţa Iudeilor, cum ca profeţiile aduse ca dovada de catre Is. Chr. şi Apostoliĭ seı se raportă la Mesia, nu este indeferenta de cestiunea nóstră. Maĭ întaı o opunem cu succes Iudeilor modernĭ, cariĭ, pentru a se sustrage urmărilor evidente ce resultă din un mare numer din aceste texte, le îndreptéză la alte obiecte. Aratându-le contradicerea ce există între învcţatura lor şi acea a părinţilor lor, cariĭ cunoşteaŭ maĭ bine adevĕratul

înțeles al profețiilor, li arătam ca din interes pară-sesc eĭ tradițiunea veche. Apoĭ chiar față cu necredincioșiĭ, ne servim cu folos de acésta opiniune, stabilită generalminte pe timpul luĭ Is. Chr. că un mare numer de profeții iudaice eraŭ relative la Mesia. Căcĭ, precum am observat, încă înainte de Chr. (ceia ce li opunem necredincioșilor) preḑicerile ce i le aplicăm existaŭ și eraŭ cunoscute. Noĭ demonstram adevĕrul acesta, ḑicênd: Aceste preḑicerĭ eraŭ citate de oparte, mărturisite de alta; prin urmare existaŭ. Acéstă încredere de oparte, acéstă recunoștință de altă parte, ar fi doue absurditățĭ, dacă profețiile n'ar fi fost constante și publice.

Am putea sa ne oprim la dovada despre anterioritatea profețiilor iudaice luĭ Is. Chr.; dar fiind-ca tocmaĭ este o 'cestiune actuală, nu este nefolositor de a înmulți demonstrațiunele, spre a nu lăsa nicĭ o îndoiala în privința subiectuluĭ acestuia, și apoĭ a nu mai reveni.

(Va urma). Gherasim Piteștén u.

LA
Consacrarea de Archiereu a Prea Sânțieĭ-Sale
D. D. GHERASIM PITEȘTEANU.

I.

Catre timpurı departate din vechimea ce a trecut,
Timpurı marture de fapte marı ce-adı par de necredut,
Amintirea când se-'ntórce p'a eı aripe uşóre
La poporul ce prin cultu-ı streluci printre popóre,
Cultivând Monoteismul ce — menit din véc de sus —
Pórta sceptrul luminarii ca un sóre neapus;
Gaseştı mândra serbatórea când Aron, printr'o minune,
Fiind uns de Mare-preot, p'al seu cap tiara 'şı pune
Şi îmbraca haıne scumpe, de mariri transfigurat,
In uimirea unuı popul ce'n respect sta cufundat.

II.

Dar spre ce lucrarı înalte ast pontif se pregatește?
Care tıne ideale haru-ı sânt le sevêrşeşte ?
De victime crunte arderı proaduce el ca dar ;
Iar cu sângele stropește patru cornurı la altar.
Stropirı, ungerı sângeróse şi profume 'mbatatóre :
Iata tot ce 'n legea umbreı da Fi'nţeı creatóre.
Dar cu ast-fel de prinóse, orı cât de bogate fu,
Preoţia efemera ce ispravı marı obţinu?
Ca și unuı fiu ce'şı perde o iubire de parinte,
Interdisa-ı fu intrarea prin perdea spre cele sfinte
Und'abia-ntr'un an odata printr'un gros de profum nuor,
Ca în zarea departata, privia-al legii jertfitor.
Iar fi ş'astadı interdisa, daca Preotul cel Mare,

Archiereul Legii Noua nu facea 'ntaiu El intrare
Oferind cea fără seameu jertfa scump sângele seu
Şi'mpăcând pentru vecie pe Adam cu Dumneḑeŭ.
Archiereu prin escelinţa, pilda jertfei ideale,
Aboli pe cea din umbra prin jertfa vieţiĭ sale.
Ast-fel jertfa d'animale a 'ncetat, caci Domnul Sfânt
Şi a facut din inimi d'ómeni jertfe scumpe pe pamênt.

III.

Dacă mândra fu sacrarea sub a umbriĭ împeraţie,
Când ungea pe 'ntaiu-nascutul Mare preot ca sa fie,
Cât de mare stralucire cata astaḑi a avea,
Când pe însuşi Adeverul ni-l arata 'n fapta ea!

IV.

Precum astru, domn al ḑilei, mai feeric straluceşte
Când vederea cea curata printr'o prisma îl priveşte
Distingênd cu mult mai bine feluritele-i culori,
Daca nu se întrepune la mijloc ceaţa sau nuori;
Ast-fel când cu al Credinţei ochiu privim ast act solemn,
Ori-ce suflet se petrunde d'al respectului sfânt semn
Şi spre plaiul vecinicieí, rapit d'asta scena sfântă,
Intr'o înalta admirare sbóra, salta, se avîntă

V.

Sub a Harului Domnie, de lumina încongiurat,
Te-am veḑut eu, Prea Sfinţite. Archiereu cand fuşĭ sacrat,
Când nu 'n multele sciinţe cu idei înalte, drepte,
Puneai forţa şi marirea celei mai sublime trepte;
Ci rugai cu umilinţa Cerul, mult îndurator,
Sa Ve sprijine El paşii, sa Ve fie protector.
El, isvor al cunoscinţei ş'al luminiĭ ne'nserate
Sa V'arate Adeverul, Calea în fapte mari, bogate.
Şi petruns de greutatea sarcinii ce ai de sus,
Prin cuvinte-adînc simţite adînci taine Tu ne-ai spus.
Laudat sa fie Domnul şi puterea lui divina
Când Bisericii da ómeni cu o ast-fel de lumina.

Bucureştĭ, 21 Decembrie, 1886.

Prea plecat serv
Preotul G. Floru Econom.